

**Природо-математическа гимназия „Добри Чинтулов“,
гр. Сливен**

ЖИВАТА ИСТОРИЯ

Интервюта от „вчера“

**Електронно издание
2015**

Настоящото електронно издание представлява серия от интервюта на ученици от ПМГ „Добри Чинтулов“ с личности (роднини, близки, познати), чийто живот е преминал предимно в периода преди 1989 година. Интервютата са проведени под ръководството на Таня Еленска, учител по история и цивилизации в ПМГ „Добри Чинтулов“, и са част от работата по проекта за извънкласни дейности „Успех“. Целта е да се запишат разкази на живи свидетели от времето на тоталитаризма.

Респондент: Йорданка Иванова Русева
Интервюиращ: Атанас Терзиев, 12. г клас
Март-април 2015 г.

Представяне.

Казвам се Йорданка Иванова Русева. Родена съм на 21.02.1939 г. в село Горна Рибница, община Струмяни, обл. Благоевград. Намиращо се високо по източните склонове на Малашевската планина, родното ми място е с преобладаваща растителност от дъб, бук, бор и много ливади. В близост са селата Раздол и Цапарево. Основният поминък е бил предимно земеделие и отглеждане на домашни животни.

Родът и семейството.

Майка ми Магдалена Георгиева Терзийска ме взимаше на нивата, защото нямаше кой да ме гледа. Не помня колко декара земя сме имали, но сеяхме предимно тютюн, картофи и боб. Баща ми Иван Николов Терзийски се занимаваше с отглеждането на животни, предимно овце. Бяха около 30 броя. И двамата ми родители в ранна детска възраст са останали без бащи – полусираци. В рода на баща ми е имало шивач (терзия), оттам е дошла и фамилията Терзийски. Също така имахме няколко декара гора, от която си добивахме дърва за огрев. Имам двама братя и една сестра. Големият ми брат Димитър е роден през 1925 г. Работеше в село Огражден на варницата, където правеше вар. Другият ми брат Христо е роден през 1933 г. Той също работеше в село Огражден във фабриката за обработка на мрамор. Сестра ми Елисавета е родена през 1929 г. Тя се занимаваше предимно със земеделие. Братята ми починаха, само сестра ми е жива.

Детство.

Един от интересните моменти в живота ми е построяването на нашата къща. Това събитие бе през 1945 г., когато аз бях на 6 години. Моят баща и братята ми сами си правеха тухли, а аз наглеждах стадото. Когато имах свободно време и аз се включвах в строежа с каквото мога. Като споменах стадото, се сетих за друга интересна случка. Имахме един коч, който постоянно ме дебнеше да ме доближи, защото имах малки коматчета хляб в джобовете си. Веднъж дори толкова силно ме бутна с големите си роги, че аз паднах и започнах силно да плача. Добре че моята стринка Марийка ме чула, че изгонила коча. Иначе къщата бе построена висока, с шест стаи - кухня, спалня, гостна, стая за месене на хляб и мазе, в което подреждахме зимнина, дърва и др. Имахме печка за отопление, печка за готвене и няколко пружинени легла. Като цяло в селото имаше около двеста къщи, начално училище, кметство и черква, равномерно разположени в подножието на голям хълм, който ги предпазваше от силните ветрове. Улиците не бяха асфалтирани, а в покрайнините се намираше единственият водоизточник, който селото ползваше за нуждите на домакинствата си. По късно бе построена чешма в центъра, която и до момента е там.

Училищни години.

Началното си образование (от 1947 до 1951) завърших в родното си село. Училището беше на един етаж с четири-пет стаи. Отоплението беше с печки на дърва. Продължих обучението си (от 1952 до 1955) в Прогимназията в съседното село Раздол. Сутрин всички деца се събирахме и тръгнахме пеш по тесни кози пътеки, за да стигнем до училището. Ходехме обути с цървули, направени от свинска кожа. През тежките зими родителите ни се налагаше да проправят път през големите снежни преспи, за да можем да достигнем до училището. Носехме си хляб в торбичките, защото нямаше такива условия за учениците, каквито са сега в съвременна България. Трудно беше в онези времена, но аз, както и всички други, които имаха възможност да се учат, бяхме гордост за нашите родители, защото образованието е над всичко. Мисля, че тогава ме приеха и за член на ДКМС. През същите тези години се основа и всеизвестното ТКЗС. Тогава моите родители започнаха и производството на тютюн, та по малко започнаха да имат някакви доходи, с които да издържат мен, сестра ми и братята ми. Поради това, че родното ми село беше високо в планината, не е имало лекар и зъболекар, затова се налагаше да ходим далеч до съседните села, които се намираха в полето.

През 1959 г. завърших средното си образование в гр. Сандански. По време на обучението си ходех на бригада по селата да бера тютюн. Тогава нямаше бригадирски лагери, затова спяхме на квартири. Родителите ми приготвяха ръчно замесен хляб от смляна царевица, понякога от ръжено брашно, в който слагаха сварени картофи. Единият ми брат с раницата на гърба ми носеше от него в квартирата. Изпращаха ми също така домашно произведени боб и картофи. Когато завърших обучението си, ми предстоеше абитуриентски бал. Имах ушита хубава рокля от коприна. Прическата ми беше обикновена, защото тогава нямаше фризьорски салони. След абитуриентския бал се прибирах в родното си село, за да помагам на родителите си в брането на тютюна. Случваше се дори да спим на полето, но пък беше много хубаво, защото бяхме всички заедно и задружно прибирахме реколтата.

В началото на пътя.

На 01.01.1961 г. започнах работа в кметството на с. Цапарево. Назначиха ме във финансова служба. Едновременно с това се записах на курс за счетоводител, задочно обучение, в гр. Благоевград. Така надградих образованието си до средно специално. Като добре представил се служител бях избрана за делегат на седмия конгрес на профсъюзите. Докато работех в с. Цапарево бях и пропагандист към Комсомола, изнасях лекции. Като член на ДКМС ме изпращаха редовно на семинари в гр. Банско. В кметство с. Цапарево работих десет години, след което през 1972 г. постъпих на работа в АПК гр. Сандански. Трудовото ми възнаграждение беше 140.00 лева. Докато бях там, живеях в къщата на брат ми Христо в с. Струмяни.

Брак и семейство.

В АПК гр. Сандански работих до 1975 г. Тогава срещнах любовта на живота си. На 18.11.1975 г. се омъжих за Руси Стоянов Русев, родом от с. Гавраилово, община Сливен. Той работеше като ел. механик към БДЖ. Сватбата беше на 08.02.1976 г. В двора на родната къща на съпруга ми бяха опънати големи палатки за гостите. Беше много студено, имаше натрупал сняг навсякъде. Дори по радиото обявиха, че такава

студена зима е имало през далечната 1939 г. Масите бяха отрупани с вкусни гозби и мезета (кебапчета, кюфтета) и домашно приготвен суджук. Чашите бяха пълни с домашно червено вино и ракия. Музикалното ни оформление бе от местен оркестър, който свиреше много хубава странджанска музика. Имаше много гости, почти цялото село. На другия ден дойдоха някои от близките роднини на съпруга ми да ме питат как съм преживяла този студ, облечена в булчинската рокля. Аз им обясних че съм от планинско село, където съм преживявала сурови зими, та нали съм родена през 1939, годината, обявена като една от най-студените. Заживяхме в къщата на съпруга ми заедно с неговите родители. Тя се състоеше от пет стаи, салон и кухня. Купихме си обзавеждане, от което имахме нужда. Известно време след нашата сватба аз започнах работа в АПК с. Гавраилово като счетоводител. Получавах 150.00 лв. заплата. Съпругът ми получаваше около 200-230 лв. На 17.08.1976 г. се роди единственото ни дете Румяна. През 1988 г. се преместих да работя в предприятие за ремонт и поддръжка в гр. Сливен. Там работих до 1994 г., след което се пенсионирах и излязох в заслужен отдик.

Интервю с Добри Кънев Добрев

Интервюиращ: Габриела Кънева, XII „в” клас

Април 2015 г.

ТРИТЕ ИМЕНА

Добри Кънев Добрев

ГОДИНА И МЯСТО НА РАЖДАНЕ

Роден съм на 12.11.1947 г., в село Гълъбинци (окр. Ямбол).

РОДНО МЯСТО

Село Гълъбинци се намира южно от град Сливен. Родил съм се там и съм учил до 7. клас в основно училище „Христо Ботев”. Живеехме бедно, родителите ми са от работническо семейство. Нямаше лукс. Нямаше коли. Не разполагахме с големи финансови средства, но животът беше спокоен. Къщата ни е двуетажна. На първия етаж има 4 стаи, тоалетна и баня. На втория етаж има 2 стаи. Къщата е обзаведена с трикрилен гардероб, салонски бюфети, пружинени легла, скринове. Отоплявахме се с печка с твърдо гориво. Имахме лично стопанство - овце, кокошки, прасета и магаре. Хранехме се с чисто екологическа храна - всичко беше домашно произведено.

По-голямата част от детството ми е преминала в работа на село. Беряхме памук, обработвахме и произвеждахме зеленчуци - чушки, домати, краставици, картофи, зеле, чесън и др. Понякога през ваканциите работих при баща ми (коларио-железар) в работилницата.

РОД/ФАМИЛИЯ

Баща ми е работил като коларио-железар в село, в ТКЗС-то (1950 – 1975 г.). Майка ми е работила в зеленчукопроизводството в зеленчуковата градина на ТКЗС-то на село Гълъбинци (1950-1970 г.). Родителите ми са отглеждали животни - овце, свине.

РОДИТЕЛИ

Баща ми беше много добър и трудолюбив човек. Беше уважаван в селото. Избран е за председател на ТКЗС (през 1954 г. до 1960 г.). Участвал е в Отечествена война – и в двете фази. Стигнал е до Австрийските Алпи. Бил е ловджия. Първото си оръжие за лов е изработил сам.

Майка ми е останала на 13 години сираче. Родила е 3 деца, от които аз и сестра ми сме родени през 1947 г., а голямата ми сестра е родена през 1945 г., когато баща ми е бил на фронта. Цял живот тя е работила в зеленчукопроизводството. Беше природно интелигентна жена. Аз и сестрите ми получихме добро възпитание от родителите ни. Баща ми беше много строг и взискателен. Възпита ни на труд и уважение.

Като по-малък обичах да играя със съседските деца. Играехме на партизани и полицаи, на чилик, на топка и на карти от цигарени кутии (различни марки). Много обичах да карам колело. Ходихме за риба, къпехме се в селския азмак - река Калница.

БРАТЯ И СЕСТРИ

Аз имам две сестри, като едната ми е близначка. Учил съм до осми клас на село. С моята сестра учихме с едни учебници. По-голямата ми сестра се казва Иванка, а близначката ми - Господинка. Те от малки се трудеха и работеха селскостопанска работа. През ваканциите редовно работихме, за да помагаме на семейството.

КАК ПРЕМИНА ВАШЕТО НАЙ – РАННО ДЕТСТВО? (1954-1960 г.)

Ранното ми детство премина в немотия. Сутрин майка ни ни изпращаше на училище с отчупено парче топъл хляб за закуска. Тогава нямаше ток. Вечер си светихме с газени лампи. Игрите ни се състояха от игри на гумена топка, чилик, игри на карти от цигарени кутии. По-късно се електрифицира селото ни (1955 г.) и следващата година си закупихме радио. През 1958 г. си взехме и телевизор „Средец“. Те изиграха голяма роля за обогатяване на духовната ни култура. Най-ранните ми спомени са от 4 – 5 годишна възраст, когато дойде строител от Трявна да ни измаже външната фасада на къщата, която е построена от баща ми и строители от селото през 1947 г. Най-хубавите ми спомени от детските години са, когато ме изпращаха на пионерски лагери. Бил съм на детски лагер в Брезовец (Стара планина) през 1960 г., на море в Созопол – през 1962 г. През този период от живота ми (1952 – 1955 г.) ние спяхме на сламеници, вместо на дюшеци. На земята постилахме розовки, изтъкани от царевична шума, които майка ни изтъкаваше на стан. В по-късните години започна да тъче постелки и от плат. Тъчеше също и черги от вълна, която добивахме от стригането на овцете. Те бяха много топли, с тях се завивахме, когато спим. На Гергьовден връзвахме люлки и се люлеехме. На Коледа – коледувахме, на Сурваки – сурвакахме със саморъчно изработени сурвакници, на Заговезни палехме огньовете и хвърляхме запалени стрели във въздуха, които също си изработвахме сами. Обичахме да ходим на кино, което се прожектираше на бялата стена на бабината къща, която служеше за екран. Това беше най-любимото ми хоби.

ПОСЕЩАВАЛИ ЛИ СТЕ ДЕТСКА ГРАДИНА?

Посещавах детската градина в селото. Учителката ми беше много добра. Обичахме да играем на партизани и полицаи, кришка-мишка или казанчето ври. Аз бях контактно дете, имах много приятели. Градината се намиреше в района на училището. Бяхме около 40 деца. Учителката беше от нашето село. В детската градина ни учиха и възпитаваха. Всички бяхме с униформи – еднотипни. Момченцата бяха със сини мантички и сини шорти, а момиченцата – с червени мантички и червени шорти.

НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ (1. – 4. клас)

Учих в училището на село. Тогава бяхме много деца. Два класа по 32 човека. Класните стаи бяха големи и се отопляваха с печки на дърва. Училището беше голямо, със спортен салон и кабинети по всички предмети. Любим предмет ми беше рисуването. Веднъж в час по смятане бях хванат да рисувам и учителката ми ме наказва. Учителката ми до пети клас беше от град Търговище.

ПРОГИМНАЗИЯ (5. – 7. клас)

Тогава учих в същото училище. Любим предмет в прогимназията ми беше френският език, който ни преподаваше директора на училището – другарят Бозаджиев (той не беше от селото, а от град Свищов). Беше ми интересно, а и ми се отдаваше. В час по френски, след като влезеше учителят, речта беше изцяло френска. А когато ни срещнеше на улицата, другарят ни караше да спрягаме глагола „avoir” с клечка по пръстта, за да затвърдим знанията си. На празника на св. св. Кирил и Методий ходихме да берем полски цветя и плетяхме венци от тях, които слагахме пред входната врата на училището и по прозорците. Бях много добър ученик. Добре развивах темите по български език. Бил съм член на пионерска организация, бил съм чавдарче от първи до трети клас, също така съм бил и член на ДКМС от пети до осми клас. Приемането в ДКМС ставаше на комсомолски събирания и приемаха само тези, които бяха най-възпитани, трудолюбиви и ученолюбиви. Участвал съм в пионерски и комсомолски бригади и съм бил на едно от челните места. Бил съм на национална младежка бригада, изпратен от Градския комитет на комсомола в град Сливен. Бях в отряд „Васил Левски”, където работехме на подбалканския път Розено, Пирдоп и Антон (Софийско). Ние трябваше да копаем скална маса за направата на пътя. Работехме за трудова слава. Не ни се заплащаше труда. Награждавах ни със значки и грамоти. На тази бригада спяхме в палатки. Бяхме 3 отряда – Сливенски, Търновски, Габровски, състоящи се от общо 100 човека. Идваха ветерани от националното бригадирско движение да предават опита си от строежа на Хаимбоаз, Волуяк и язовири. По-късно (1966 г., когато вече не бях ученик) ни учеха как да копаем гърнета при взривяването на скални маси. През периода, в който бях в прогимназията, ползвахме медицинските услуги на участъковия лекар в селото. Личната хигиена (къпането) извършвахме в баня извън къщата. Къпехме се 1 – 2 пъти в седмицата. След известен период от време (1975 г.) си направихме баня в къщата с бойлер и тоалетно гърне, облицована с бели плочки. През това време не ходехме на почивки.

ГИМНАЗИЯ (8. – 12. клас)

Завършил съм строителния техникум в град Сливен (кв. „Република”) - ВиК паралелка. Бях изцяло на държавна издръжка. Учебниците и облеклото ни бяха безплатни. Живеехме на пансион в женския затвор, намиращ се на ул. „Димитър Полянов”. Учителите ни бяха много добре подготвени. Практиката по ВиК инсталации извършвахме по новостроящите жилищни блокове. Тя не ни се заплащаше. В курса на строителния техникум бях член на дружественото бюро и отговарях за спорта. Организирах спортни мероприятия – футболни и волейболни срещи, лекоатлетически щафети. По това време съм ходил на екскурзии из цялата страна – в Русе, Видин, Велико Търново и други. Пътувахме с влакове или автобуси. Спяхме в училищата. Имаше специални стаи, пригодени за екскурзианти. Участвал съм в селскостопански бригади. През летните ваканции работех селскостопанска работа на село. Берях по 100 кг памук, копах на полето. Работех и в зеленчукопроизводството.

КАЗАРМА

Като войник съм служил на границата на 2. и 3. застава – Маточина, Приселец, Радовец. Това беше през периода 1966 – 1968 г. Животът в казармата беше суров и

условията не бяха добри. Водехме занятия през зимата при минусови температури. Понякога спяхме на палатки при -20 градуса. Занятията се водеха и нощем. Лагерите продължаваха по 20 дни, а понякога и месец. Учебният процес се водеше през деня и през нощта – практически и теоретически занятия. Понякога се спеше по 4 часа на денонощие. Спяхме на сламеници и винкелни легла. Хигиенните условия не бяха на ниво, храната не достигаше, но беше добра. Спяхме в спални по 50 - 60 човека. В стаята имаше 30 двуетажни легла и нощни шкафчета. Имаше стая с телевизор. Хранехме се с котлова храна. Готвеше се на полеви кухни. Ядохме супи, чорби, манджа. Участвахме в занятия, където ни учиха да стреляме. Старшините и офицерите бяха много строги и взискателни, а дисциплината беше желязна.

РАБОТА

След уволнението си от казармата постъпих на работа в ДКК „Иван Лилев“, град Сливен – като техник в парова станция. Работата ме удовлетворяваше. Заплатата ми беше 120 лв. С колегите ми работехме усърдно и бяхме безупречни. Заради добрата ми работа бях приет в редовете на БКП и бях изпратен на екскурзия в Румъния. Приеха ме, защото бях съзнателен и добър работник. На събранието колегите ме предложиха и бях избран единодушно от всички членове на партийното събрание. След напускането ми на комбината, причина за което беше ниското заплащане, постъпих на работа в Българската народна армия в 26-ти Армейски инженерен полк на град Сливен, на длъжност командир на маскировъчен взвод (радиолокационна маскировка, лъжливи макети и съоръжения). Постъпих в армията, понеже имах перспективи за развитие и по-добро заплащане. Това става през 1972 година. Работих усърдно, постигах успехи, а взводът ми винаги се представяше отлично на изпитите на БПП (бойна политическа подготовка). За тези мои успехи бях преназначен в щаба на 3-та армия, като командир на домакински взвод. Там отговарях за всички ВиК и топлоизолационни зали, в които се води учебен процес. Заплатата ми беше 320 лв. Справях се отлично, за което многократно бях награждаван за добрата ми работа в организирането на учебния процес и за заслуги. Изпълнявах си съвестно и безупречно служебните задължения и не отсъствах от работа. На занятие участвах с руски дивизии и подразделения на държавите, участнички в организацията на Варшавския договор. Мероприятията се провеждаха в Северна България – Силистра, Добрич, Дулово, Тервел. Учението се казваше ЩИТ 84. Участваха всички страни членки на Варшавския договор. Ние бяхме разположени в района на с. Върбино (Силистренско). Бойните действия се водеха в селата Жигларци и Златоклас в района на Дулово и Тервел. Работих до закриването на 3-та армия през 2010 г.

ЖЕНИТБА

Ожених се 1969 г. Правих сватба, а след сватбата със съпругата ми ходихме на меден месец на Панчаревото езеро в град София. Сватбата беше в село Гълъбинци в двора на къщата ни. Имаше оркестър от народни музиканти от селото. Гражданският брак се сключи в кметството, а ритуалът се извършваше от кмета. Почти цялото село присъстваше на сватбата. Първоначално живяхме 8 години на квартира (свободен наем). През 1978 г. се настанихме във ведомствено жилище от БА. В следствие аз го

закупих (1985 г.) със спестени финансови средства на семейството и стана наша собственост. Условията за живот бяха добри. Заплащането ми в армията беше добро. Лечението на мен и семейството ми се извършваше във военните болници, санаториуми и почивни бази на българската армия. Ние сме четиричленно семейство – аз, съпругата ми и двамата ни синове. Първият ми син се роди през 1970 г., а вторият – през 1975 г. Съпругата ми работеше в детска ясла, като майстор готвач. Децата ми до тригодишна възраст бяха отглеждани в яслата, където работеше жена ми. След това бяха в детска градина в съседство до яслата. Децата си ги отглеждахме сами. Всяка година те ходиха на военни пионерски лагери по морето и Балкана и всяка година всички заедно ходехме на почивка във военни почивни станции. Посещаваха сме ВПД Варна – Дружба, ВПД Варна – Каваклар, ВПД Сарафово, ВПД Несебър, ВПД Пампорово, ВПД Боровец, ВПД Рибарица, военни санаториуми в градовете Поморие, Баня, Велинград, Наречен, Хисаря. Децата ходеха на пионерски лагери на планина и море в Обзор, Варна, Сарафово, Созопол.

Условията на живот в жилището ни бяха много добри. Бяхме на централно парно отопление. Кварталът, в който живеехме, беше благоприятен и добре устроен за живеене. „Заимов – Изток” е малък квартал, състоящ се от 7 жилищни блока, устроен с градини и спортни площадки. В близост е до военния стадион.

Животът в епохата, когато учих, работих и отгледах децата си, беше много добър. Беше спокойно и независимо от това, че работата ми в армията беше напрегната и отговорна, животът беше сигурен и мирен. Всичко беше програмирано и имаше работа за всички. Задължаваха се всички да работят. Нямахме наркомания, имаше добро възпитание, добра дисциплина, безплатно образование и здравеопазване и добри перспективи за бъдещето на хората.

Интервю с Вангел Николаев Котов
Интервюиращ: Константина Зупова, 12. клас
Април – май 2015 г.

Представете се.

Казвам се Вангел Николаев Котов.

Кога и къде сте роден?

Роден съм в Сливен на 29 септември 1942 г., но съм живял и израснал в Садово (село в Бургаска област).

Разкажете за своето родно място.

След като съм се родил, сме се приместили да живеем в Садово. Там живеехме в Балкана в колиби от букова шума - както и много други семейства. Вътре в колибата (калива) подът постилахме с вълнени черги, нареждахме дървени рафтове, където поставяхме съдове за хранене, дрехите и завивките ни. Имахме икона с кандило, което палехме всяка неделя и по празници. Дедите ми се занимаваха с оглеждане на овце. По този начин си изкарваха прехраната. Продаваха мляко и овче масло в селската мандра. Имахме 200 овце - дояхме ги и получавахме 100 литра мляко всекидневно. Сиренето, което не можехме да изядем, го продавахме на селяните - месечно около 50 кг. Майка ми се казваше Аргири, а баща ми Никола. И те като дедите ми са продължили отглеждането на добитък. По този начин са издържали семейството ни. Майка ми е родила 7 деца, от които 4 са починали. Първите 2 починали деца са били близнаци, родени през 1931 г. Починали са от пневмония, която се лекуваше много трудно по онова време. Първо починало едното близначе, а след около месец починало и другото. Условието бяха такива - тогава живеехме на Балкана и докато слязат родителите ми до селото да потърсят лекар, е било вече късно. Третото дете, родено през 1933 г., е починало по време на раждане, а четвъртото, родено през 1936 г., починало от туберкулоза след дълго боледуване.

Сестра ми Величка е родена на 29 септември 1942 г., с която сме близнаци. По-големият ми брат Андон е роден на 15 октомври 1939 г., който вече не е между живите.

Как премина Вашето най-ранно детство?

Помагах на баща ми и брат ми при овцете, а сестра ми в домакинската работа. Когато баща ми отиваше да предаде млякото в селската мандра, взимаше брат ми да му помага, а мен пращаше да паса стадото с овце, което беше от около 200 овце. Тръгвах с торбичка, пълна с храна за цял ден и така до вечерта. С мен взимах и две кучета, които бяхме кръстили Мечо и Караман. Имам една случка, когато един вълк подгони стадото, грабна една овца и я удуши. Кучетата се спуснаха да лаят, а аз от страх отдалечих стадото – тогава бях само на 7 години (1949 г.). Сестра ми помагаше в домакинството на майка ми, защото семейството беше голямо: баба, дядо, татко, майка, брат ми, сестра ми и аз. Купувахме брашно от селото и сестра ми месеше хляб за няколко дни. За готвенето също тя отговаряше. Всеки ден се готвеше нещо постно: боб, картофи, ориз,

месо по-рядко, а млечните продукти бяха всекидневно на масата. Майка ми и баба ми предяха вълна. От преждата плетяха вълнени шушони (патуни), потници (катасарки). Дядо ми шиеше цървули от кожата на прасета. Всеки от семейството имаше с какво да се занимава.

Най-ранните спомени, които имате?

Спомените ми са, че живеехме на село и ме гледаха баба и дядо. Спомням си един ден, аз и сестра ми останахме с баба. Баща ми и дядо бяха при овцете, а майка и батко бяха отишли в съседното село Берово на зъболекар. На баба ѝ стана лошо, цялата пребледня, а ние със сестра ми в първия момент се уплашихме, а после отидохме при най-близките комшии за помощ. Комшията дойде и с каруцата закархме баба при един лекар. Изписа ѝ лекарства и каза да се пази - баба се оправя за няколко месеца.

Къде живеехте по това време и в какви условия?

В началото живеехме в колиба, но след като ни взеха овцете през 1958 г., започнахме да строим къща, като първо построихме първия етаж и плочата. Купихме тухли, керемиди, вар от един приятел на баща ми от селото, а той ни ги докара с каруцата. Мой първи братовчед работеше като строител и извикахме него да строи, а ние с баща ми му помагахме, като подавахме тухли и вар. Първият етаж вдигнахме за около 3 месеца, защото бързахме да влезем в къщата. Оправихме вътре стаите, като всяка стая имаше легло и печка с дърва, а дървата вземахме от Балкана, за които плащяхме по 20 лв. на каруца да ни ги докарат. В една от стаите, в която живееха баба и дядо, имаше софра. Там се събирахме да ядем, а също и когато посрещяхме гости. Най-често идваха на гости чичо Димитър, чичо Георги и леля Морфа. Когато оставаха да пренощуват у нас, постилахме губери на земята, защото нямаше толкова легла. Прекарвахме си хубаво, защото се събирахме около траезата на печено агне и се шегувахме, най-често за случки от миналото. На другата година, след като посъбрахме малко пари, вдигнахме втория етаж и покрива. Къщата струваше около 5000 лв. тогавашни пари. Когато построихме къщата, се ожени бати (19 г.), а буля Елена беше с 5 години по-голяма от него. Много години нямаха деца. През зимата на 1952 г. почина баба, а на следващата година почина и дядо от мъка по нея.

Как изглеждаше селището?

В това село живяхме от 1950 г. до 1966 г. Улиците бяха кални, без асфалт. На центъра имаше хоремаг, където се събираха мъжете от селото да пият, да играят на шах и карти. Имаше малко магазинче, откъдето си купувахме храна, след като ни взеха овцете и не си произвеждахме сами всички продукти. Дядо Иван (комшията) си беше отворил бръснарница, където ходиха да се подстригват и бръснат мъжете от селото. Дворът ни, като на повечето хора, беше много голям. Отглеждахме зеленчуци (домати, краставици, пипер, картофи, лук, чесън и тикви) и плодове (сливи, череша и ябълки). Там, където дворът не беше засят, имаше посипан калдаръм, а около него цветя. Оградата ни беше висока, с тухли и керемиди, а вратата дървена.

Посещавали ли сте детска градина?

Никога не съм посещавал детска градина. Гледаха ме баба и дядо. Те бяха много добри. Спомням си как много пъти с баба и дядо тръгвахме пеш да ходим на гости при леля Морфа - сестрата на дядо, която живее в село Берово. Често преспивахме там и понякога се разхождахме до Балкана с братовчедите ми.

Завършили ли сте начално училище?

Завършил съм начално училище и съм взел диплома за основно образование. Учех в село Садово. Училището беше голямо, с много класни стаи. Стаята на нашия клас имаше маси и столове - чинове, черна дъска за писане с тебешир. Топлехме се с печка с дърва. Учителката ми се казваше Пенка Бончева. Тя беше много добър човек и преподаваше много добре уроците. Тя беше от нашето село (Садово). Учеше ни да бъдем добри. Изпращаше ни по групи при възрастните хора от селото, които живееха сами да им помагаме: да сечем дърва, да носим вода, да поливаме градината, да разговаряме с тях. Също така ни караха да чистим училищния двор, особено преди празници. Празнувахме 24-ти май, 9-ти септември и 3-ти март. На 24-ти май беше сборът на селото. На този ден всички хора се събираха на центъра на селото, колежа се агнета и се опъваха големи маси. На 9-ти септември и 1-ви март ни водеха на манифестация. Спомням си, че на тези празници марширувахме със знаме в ръка.

По него време ни приемаха като чавдарчета, но не си спомням точно как. Сещам се, че ни слагаха калпачета.

Мероприятията, в които се включвахме с класа, бяха игра на топка, правихме състезания по футбол и ходихме на походи в местността Лалика.

Ходехте ли на почивки?

Не сме ходили на почивки. Нямахме време, а и нямахме превозно средство, освен кон с каруца.

Кога се обучавате в началното училище?

Бях ученик в началното училище от 1949 г. до 1953 г. След като завърших началното училище, не съм продължил в прогимназия. Родителите ми имаха нужда от повече работна ръка и не продължих, за което после съжалявах. Летните ваканции ги прекарвах с баба и дядо. Събираха ни заедно с останалите братовчеди, а баба ни правеше вкусна каракачанска баница със сирене и лапад, а пък дядо ни носеше боза от сладкарницата. Седяхме около софрата, дядо ни разказваше приказки, а ние си хапвахме сладко.

Бяхте ли член на ДКМС?

Не, но бях член на Димитровска пионерска организация „Септемврийче“. Бяхме няколко отряда и така направихме дружинка. Този с най-добър успех беше дружинен председател.

Имахте ли баня? Къде се къпехте и колко често?

Нямаше баня нито къщи, нито в селото. От детството си помня, че слагахме корито в средата на стаята и там се къпехме ние, децата, веднъж седмично. Спомням си, че по-

късно постоиха селска баня и ходехме там. В селото имахме и фелдшер, който ни преглеждаше и предписваше лекарства, които купувахме от него. През повечето време гледахме да се лекуваме с билки. Зъболекар имаше в село Берово. Не ходехме често, а само ако ни заболи зъб.

Какво работеха родителите ви?

През 1958 г., след като кооперацията ни взе овцете и ни остави само 10, родителите ми започнаха работа на полето към стопанството на общината, за да могат да издържат семейството. Получаваха около 160 лв. общо.

Били ли сте в казармата?

Служил съм в казармата през 1962 г. и 1963 г. Ротния ми там беше Васил Енчев Георгиев. Там работих като трудовак. По него време се строеше Нефтохима и от казармата ни водиха да работим там. Вечер давахме наряд. При нарушение някои от войниците ги вкарваха в ареста за два-три дни.

Разкажете как живееше семейството ви през тези години.

През 1968 г. се приместихме да живеем в град Сливен. Там живеехме в къщата, която построихме с родителите ми, когато се приместихме. Построихме я бързо, за около година и струваше 10 000 лв. Спестяванията ни бяха повече, защото работехме всички: баща ми, аз, брат ми и неговата жена. Наехме повече работници, за да се нанесем по-бързо в нея. Построихме я на 2 етажа, като сме я разделили с брат ми наполовина (по 3 стаи от всеки етаж и тавана наполовина). Двора също разделихме по равно, като отпред оставихме малко място за градинка с цветя и през лятото за отдих под асмата. Отзад имахме достатъчно двор за отглеждане на зеленчуци: домати, краставици, марули, моркови, лук и др.

Разкажете за сватбата си.

През 1971 г. се ожених. Жена ми се казва Елена. Когато реших да се женя, баща ми и други роднини отидоха да искат момичето от нейните родители. След като родителите ѝ се съгласиха, определихме дата на сватбата. В деня на сватбата булката беше обечана в каракачанска носия и я бяха скрили под една черга. Докато пристигна аз, жените от страна на булката омесиха питка, пееха песни и играха хора. Аз и моите роднини отидохме в събота вечер. В дома на момата прекарахме нощта, като пеехме и се веселихме. Преди да ми покажат булката, първо при нея минаха нейните родители, братята ѝ и сестра ѝ. След това вече ме заведоха при нея и тогава ми разкриха нейното лице, което досега не бях виждал. Заедно отидохме в църквата, за да се венчаем. След венчавката заведохме булката в моя дом, където продължи сватбата. Играхме хора, които ги водеше момче, което носеше ръчно изработен байрак. Баща ми носеше бъклица с червено вино, когато посрещна жена ми и нейното семейство. На другия ден изпратихме роднините на жена ми и отворихме да разгледаме чеиза, приготвен от нейната майка. Малко след сватбата аз започнах работа в Елпром. Работих като апаратчик в пропан-бутановата станция. Имах началник. Работих на 3 смени и бяхме по двама на смяна. Заплатата ми беше 160 лв. Съседки предложиха на жена ми работа в

оранжерията край Сливенските минерални бани. Там тя сезонно отглеждаше зеленчуци или цветя, каквото нареждаха бригадирите. Доходите на двамата стигаха да покриваме разходите. През 1973 г. се роди сина ни Николай, а през 1976 г. дъщеря ни Аргира. За отглеждането на децата ни помагаха родителите ми. Жена ми беше в майчинство по 2 години за всяко дете.

**Интервю с Георги Димитров Христов /Йотов/.
Интервюиращ: Мария Костова Лолова, 12.г клас
Април 2015 г.**

Представете се.

Казвам се Георги Димитров Христов /Йотов/.

Кога и къде сте роден?

Роден съм на 25.01.1935 г. в с. Росен, област Бургас. Моето родно място е по Българското черноморие, близо до Созопол и Бургас. Село Росен бе едно малко, обикновено село, чиито жители се занимаваха с животновъдство и земеделие. Близо до селото имаше находище на руда.

Разкажете за рода си.

Моят род, така нареченият род Йотови – са били хора, които са се занимавали със земеделие и животновъдство. В нашия род нямаше известни хора.

А семейството Ви?

Майка ми се казваше Панаю /съвременният вариант на името е Панайотка/. Баща ми се казваше Димитър. Беше работник в ЖП линия и също така се занимаваше със животновъдство. В семейството бяхме 5 деца – аз, братята ми Атанас и Вангел и двете ни сестри - Зоя и Христина. Майка ми беше домакиня, сама правеше всичко - месеше хляба, грижеше се за домакинството и не получаваше нищо от държавата.

Какво си спомняте от детските си години?

Когато настъпи комунистическият режим, имахме кози и овце. Една вечер в къщи дойде един приятел на баща ми, дядо Минко, по-известен като Горския и ни каза да продадем козите /около 300 кози/ на държавата. През 1958 г. ни взеха около 200 овце, 5-6 коня и каруцата и станяхме членове на ТКЗС „Грозди Георгиев”, с. Черница. Детството ни премина спокойно и щастливо. Живеехме в селска къща с голям двор. В селото имаше здравен пункт с двама доктори и едно селско училище. Тръгнах на училище на 7 години – сутрин на училище, след обяд при животните. Грижехме се за конете, овцете и козите. Училището в Черница беше до осми клас /тогава се наричаха отделения/. Една черна дъска, няколко чина, селско училище. Сега имате модерни училища, само да ви се учи. Учителите ни и те бяха от селото, и те имаха животни. Те бяха партизани. Директорът на училището беше много строг. Имаше дисциплина. Гимназията не беше модерна като сегашните. Гимназията не беше модерна – обикновено училище, което се различаваше от това в Черница – имаше повече паралелки. Голяма разлика между селото и града нямаше.

А след това?

Завърших средно образование в Айтос. Живеех на квартира при познати на баща ми. Бях член на ДКМС, по-късно, помня, приеха и брат ми, докато отбиваше военната си

служба. В бригади не съм участвал, не съм бил на пионерски лагери. Заплати нямаше – имаше трудовни. Един трудовен беше 1,30 лв. /сегашни 13,00 лв./ Имаше и по 0,50 лв. трудовни – зависи какво работиш. ТКЗС-то ни даваше в натура сирене, олио, хляб. Ако изпълним заложения ни план, ни даваха трици, царевица, пшеница и ечемик – това беше само една година. После го спряха. За нашето семейство беше много добре, че влязохме в ТКЗС. Имахме много работна ръка /5 деца/. Преди да влезем в ТКЗС имаме овце, но бяхме бедни, след влизането в ТКЗС обаче, станахме по-добре. В нашето село късно построиха баня. Топлихме вода в къщи и се къпехме. Имаше само един зъболекар за 10 села и с лекарите беше така. Всеки викаше: „Иди учи, за да не работиш”. През комунизма работа имаше за всеки, беше евтина работната ръка, хлябът обаче струваше 7 стотинки – беше евтин и много вкусен. Можеше да им дадеш яйца и да ти дадат хляб от фурната.

Университет не съм завършил.

В казармата съм служил 2 години - редовни войски в гр. Елхово.

Как протече животът Ви?

След като отбих военната си служба се върнах в селото и работех в ТКЗС. Доях крави. След една година отидох в сливенското село Бяла и станах помощник-мандраджия. Бях ерген. От 1963 г. започна моят занаят и до ден днешен, моят занаят е млекопреработването. Работих като майстор-сиренар. Бях бригадир на 26 работници. Няколко пъти ме награждаваха със сребърен медал и парични награди. През 1978 г. напуснах сиренарството и се прехвърлих към производството на кашкавал. Целия си живот /вече близо 52 години/ прекарах като мандраджия. Много пъти ме каниха да стана партиен член, но аз отказвах. Където съм работил, всички ме уважаваха- от директора до работниците и до ден днешен е така – всеки ме уважават. Ожених се през 1963 г. Съпругата ми Мария е две години по-млада от мен. Родиха ни се три деца. Живеехме в с. Черница с родителите ми. Построихме си къща в кв. Речица.

С какво си спомняте миналото?

Много работех, след като държавата ни взе овцете и конете. По 160 т. мляко дневно превръщахме в сирене, кашкавал, масло и извара. Най-лошото от комунизма беше принудителното отнемане на овцете и конете. Когато станахме членове на ТКЗС – това беше най-хубавото от комунизма. Всички викаха „Учи да не работиш”.

А след 1989 г.?

В първите години от демокрацията работех в чужбина – пак като мандраджия. На по-късен етап, през 1995 г. с по-малкия ми брат Вангел подкревихме синовете си, в основаването на собствена фирма. Стартирахме като малка работилница за млекопреработка, която прерасна в Млекопреработвателно предприятие. Предадохме им нашите умения. И до ден днешен всяка сутрин с брат ми идваме в 6 ч. сутринта, отключваме предприятието, посрещаме работниците и съветваме децата си, когато е необходимо.

Респондент: Елена Александрова Камекова
Интервюиращ: Мирена Светослав Митева, 12. клас
Април – май 2015 г.

Представяне.

Казвам се Елена Александрова Камекова, родена съм на 27 декември 1931 година в град Сливен. Баща ми Александър Динчев е учител, а майка ми Цонка Димитрова е домакиня. Преди да се отдаде на семейството си и тя е била учителка. След 13-та ми година, през 1944 година отново започна работа, защото сестра ми Малина и брат ми Божан бяха студенти и се налагаше и тя да помага с издръжката ни. Наложих ѝ се. Записа се на курсове и стана медицинска сестра. Дълги години работи в диспансера в Сливен, а след това и в санаториум, до своето пенсиониране. Баща ми учителствуваше в старата мъжка гимназия като литератор. Славеше се като много добър учител, строг, но много уважаван. Той се пенсионира на 55 години, но продължи да преподава още 1-2 години, докато завърша и аз; понеже сестра ми и брат ми бяха по-големи от мен и вече бяха заминали за студенти. Аз съм кръстена на баба си Елена, майка на моята майка. Сестра ми пък е кръстена на майката на баща ни Марина. И двамата ми родители са израснали в многодетни семейства.

Баща ми е роден през 1892 година в село Генерал Тошево, Ямболско, и е от рода на Динчо-Дойчевите. Бил е първороден син, като след него се раждат двамата му братя - Недялко и Георги, и четирите му сестри - Ганка, Мелиса, Надежда и Йовка. Бащата на татко, дядо Динчо, е бил и кръчмар, и зъбар, и земевладелец, като останалите ни роднини. Александър Динчев е първият висшист, завършил от село. Знам също, че той за първи път занесъл вилица на село, защото дотогава иначе всичко се сърбало с дървени лъжици. Майка ми е родена 1898 година в град Сливен. Домът ѝ, в който е израснала с по-големите си братя Вичо, Сандьо и Димитър, се е намирал в квартал Клуцохор на улица „Манастирска“.

Домът.

Още от самото си раждане съм свързана със Сливен. Моите родители са заживели тук. Имахме къща на „Генерал Столетов“, номер 12, която беше първият ми дом. Към къщата имаше огромен двор, може би близо 2 декара. От едната страна се намираше улицата, а от другата страна парцелът беше празен и най-редовно цялата махала се събирахме на двора и играехме ту там, ту на улицата. Всъщност тази къща беше дом на две семейства - както на моето, така и на това на доктор Куюмджиян, но за нас нямаше особена разлика, понеже живеехме под наем и имаме обща хазяйка. Къщите ни бяха една до друга, а семействата ни от своя страна също си бяха така близки. Доктор Куюмджиян беше много добър, домашен лекар на цялото ни семейство. Работил е като лекар на Мъжката гимназия. Така живеехме до седмата ми годишнина, 1938.

Детство.

Мога да кажа едно - имам щастливо детство! Израснах с кака и батко, които макар с четири, пет години по-големи от мен, винаги са ми били близки - помагали са ми и са

ме защитаваха. В квартала най-редовно играехме на всевъзможни игри, било с тях, или също така с децата, живеещи наблизо. От хвърляне на гелнички до чертане и скачане на пансион, бях изключително добра и ловка, заучавайки по-успешните техники за победа. През първите ми години майка ми беше неотлъчно до мен. Тя бе тази, която ни гледа и до тринадесетата ми година стоеше у дома. Детските градини бяха рядкост, но този свой период тя наричаше „най-добрата работа, извършвана през живота й“, а именно това да бъде до децата си, да ги отгледа и възпита. Тя казваше така: “Единствената хубава и умна работа, която съм направила, беше тази, че напуснах учителството и си останах въкъщи да си гледам децата и къщата“.

Началното училище.

Началното ми училище беше „Митрополит Серафим“, а учителката, която ме учи до четвърто отделение, се казваше Димитрина Таргова. След това мечтата ми беше да отида и да уча в училището на кака и на батко, Първа прогимназия „Хаджи Мина Пашов“. В класа бяхме доста деца, към 30-40 и най-интересното беше, че имаше и българчета, и турчета, и арменчета, и циганчета и всички учехме и играехме заедно. Бяхме приятели, без да има никакво делене помежду ни. Спомням си само когато през 1942-43 година на еврейчетата се поставяха по едни жълти звезди, а ние се чудехме защо са, но неща като расова дискриминация и разделение липсваха при нас. Имахме си една класна стая, която беше най-обикновена - чинове, столове, катедра за учителя и черна дъска за писане. През зимата във всяка от стаите имаше поставени печки с дърва и така се отопляваше цялото училище. Понякога по празниците (най-светло си спомням 24 май) беряхме цветя, правехме венци и украсявахме целите стаи с букети, картини, рисунки и лозунги, посветени на тържествения ден. Носехме букети на учителите и учителките. Също така училището ни имаше празник на патрона си, който отбелязвахме също толкова тържествено. На чина до мен седеше едно момиче – Адриана Радева. Станахме приятелки още в първи клас (прогимназията), учихме заедно и в гимназията, а след това отново бяхме много близки една на друга. Въпреки че домовете ни бяха далеч един от друг - тя живееше в Комлука, а аз бях в центъра, времето, което прекарвахме заедно, беше изключително забавно. Ето например едно от заниманията ни - пишехме роман и не, не ни липсваше вдъхновение... Имахме си прототип на главната героиня – една от нашите съученички, която имаше по-изявен характер. Работата беше такава - аз пиша нещо, давам ѝ тетрадката, тя го прочита и го продължава, а после романът се връщаше при мен. Макар да остана недовършен, недописаният ни роман си имаше заглавие - „Захарий и Виолетка“.

Когато бях малка, четенето представляваше голямата ми страст. Понеже баща ми беше литератор, ме е насочвал да чета доста неща, а покрай тях аз прочитах още много други. Тайничко обаче си мечтаех едно - да стана балерина! Привидно обикновена мечта, но аз полагах усилия за нея - заставах до масата в кухнята, подпирам се и ходя на пръсти. Но това, разбира се, се случваше, когато бях на 7-8 години.

Празниците.

В семейството винаги сме си празнували всички празници. Рожденните дни обаче се пропускаха, защото самите години бяха на война и някак не вървеше. Спомням си само

един имен ден, на който бях поканила съучениците си от прогимназията. Иначе по празници като Бъдни вечер и Коледа се събирахме близки и роднини. На Голяма Богородица вуйчо ми Вичо правеше курбан, на който ни събираше в Клуцухор, в родната къща на родителите на майка ми. В двора на къщата беше целият ни род. На голяма и висока маса стояха по-големите, а ние, всички дечурлига, на една ниска паралия. Всичко там ми се струваше по-сладко, макар да бях доста злоядо дете. Времето, прекарано с цялото ми семейство, беше много хубаво и много весело.

СТИХОТВОРЕНИЕ, ПОСВЕТЕНО НА ЧИЧО ВИЧО

*Той беше калайджия.
Прост и груб калайджия.
Баща му умря,
големият замина за гурбет,
а той, за да има хляб вкъщи,
за да могат малките да учат...
стана калайджия.*

*Той остана прост и груб калайджия,
защото беше човек!*

С благодарности към Вичо от сестра му Цонка и брат му Сандьо, които благодарение на него са продължили да учат. С много уважение: Елена Камекова

Летните почивки.

Освен при родителите на баща ми в с. Генерал Тошево, когато бях дете, родителите ми често ни водеха на почивки по морето, например в Созопол. Но всичко това беше достъпно за нас заради работата на баща ми. Прогимназията, а и повечето училища - организираха „колонии“ (почивки). Обикновено татко вземаше активно участие и ходеше по тези места в ролята на отговорник за децата. Заедно с него ходехме цялото семейство, като, разбира се, ние бяхме на отделна квартира, а учениците съответно в определените им помещения. Родителите ми разказваха как като съм била още бебе - някъде около годинка - сме били на почивка в Ахтопол. Там един от капитаните толкова ме бил харесал, че чак поискал да ме осинови. Аз обаче напук съм повърнала точно върху него. Майка ми все ми преразказваше тази история с цел да си имам едно на ум, че ако е искала, е имала възможност. Е, но все пак са предпочели да си ме отгледат. Освен в Ахтопол, на почивка семейно сме били също в Созопол, така и в Инженер Сарафово. За почивката ни в последното селище се сетих за една случка. Тогава да съм била има-няма на осем години. Бяхме се настанили точно до училището, а в близост живееше едно момиченце - Динка, с която станахме приятелки почти веднага. Мама имаше едно дневно правило, към което беше непреклонна - винаги след обяда да лягаме в леглата за час-два. На мен обаче хич не ми се погаждаше, защото нито ми се спеше, нито съм чела книги по него време. И всеки ден, на ужким, че отивам до тоалетна, се измъквах от вкъщи и отивах да играя с Динка и да си правим къщи от кал. Но веднъж, не щеш ли, майка ми ме усетила, проследила ме и аз тъкмо да почна да

се въргалям из калта, дръпна ме тя, замъкна ме до чешмата в двора на училището и щом ми изми краката, ме преметна на гърба си и право в леглото. Така май разбрах колко много държи на следобедната ни почивка...

Спомени от времето след 9 септември.

За мен началото на комунизма беше през тринадесетата ми година, когато настъпи 9 септември 1944 г. Тогава за децата като нас имаше организации като бранници, легионери, червен кръст, но това бяха формирани от фашисти, в които не ни задължаваха да вземаме участие. Аз не членувах в такава организация, но брат ми беше бранник (орле). Сестра ми Марина членуваше в Червения кръст, където се извършваха същите дейности както и в днешно време - помощ, доброволчество, организиране на мероприятия, както събиране на дарения и други. Не че бях особено привлечена, но с брат ми винаги се дърпахме и закачахме и трябваше да сме във вечна опозиция един на друг, затова бях готова да постъпя в Червения кръст. Проблемът обаче беше, че там не се приемали малки деца и аз не влязох нито в едното, нито в другото сдружение.

Прогимназията учих в първа прогимназия „Хаджи Мина Пашов“. Училището ми беше добре познато, защото, както споменах, там учеха както брат ми, така и сестра ми. Малко преди да вляза в прогимназията, със семейството ми се преместихме да живеем на улица „Димитър Добрович“, като новата ни квартира беше близо, на 100-200 метра от старата, което спомогна за запазването на близки контакти с нашите съседи и приятели. Постъпвайки ни в класа, всеки един от нас беше записван в младежки съюз, който не беше задължителен, но въпреки това всички бяхме членове. Задължително обаче беше посещението на бригада към края на гимназията, когато, за да вляза в университет, трябваше да съм минала през такава. Мен ме бяха изпратили да работя на пътя Карандила-Чуката. Работихме на шосето, копаехме и нанасяхме пръст. Била съм 7. клас в гимназията, т. е. на 17 години. През прогимназията и преди това нямаше задължителен неплатен труд. По време на тази бригада беше и първото ми разочарование - имаше един командир, казваше се Неделчо. Той казваше така: „Врагът е сред нас и ний трябва да го уНУщожим“. Заедно с нас на бригадата бяха Димитринка и Иван, които при една от нощните смени проявявали симпатии един към друг и се целунали, но друга ученичка ги видяла и докладвала за станалото между тях пред командира Неделчо. Е, осъждайки ги за неморално държание и Димитринка, и Иван бяха изгонени от бригадата с освирквания. От цялата ситуация бях изпаднала в потрес и единствено запазих мълчание за неправдата, защото в моите очи не се бе случило нищо чак толкова нередно, но и ние няхаме право на глас. Тази бригада беше някъде след края на обучението ми в девическата гимназия, въпреки че тогава учехме заедно с мъжката гимназия, защото беше война и сградата на девическата гимназия „Царица Йоана“ служеше за болница.

Тези години бяха тежки, гладни години. Израснала съм в такава гладория, че още в основното училище, при самото начало на войната (1941 г.), няхаме хляб и помня как майка ми ни сваряваше по една от най-най-малките чашки кафе със захарин, а и то не е да кажеш истинско кафе, а леблебия и ръж. Изпивахме това кафенце ние и с него карахме до обед. Бяха много гладни години, тежки, трудни години...

Всичко на пазара беше в ограничено количество. Имаше си и магазини, но си спомням още когато бях малка, магазинерът от близкия магазин беше познат на баща ми и там ние си имахме тефтер. Отиваме ние и си взимаме каквото ни е нужно, а той, търговецът Торино, записва покупките и в нашия, и в неговия тефтер, и когато баща ми Александър вземеше заплата, отива и плаща дължимото. И така беше всеки месец, но това беше времето още преди войната. По време на войната беше голяма мизерия и криза. Беше си рядкост да откриеш малко сирене или яйца на черната борса, а за хляб имаше купони по 300 грама. Няма да забравя как бай Петър, пекар, чиято фурна беше малко по-нагоре от пожарната (баща е на приятелката ми д-р Сапарева), един път в седмицата даваше на баща ми един хляб без купон, защото казваше така „Ти имаш три деца, хайде взимай, взимай.“ Беше много човечен...

Дрехите ни също така бяха оскъдни. Облеклото ни беше една манта. С нея ходехме на училище. Но времената бяха толкова мътни, че имах привилегията да притежавам такава, слагах я върху домашните си дрехи, когато беше студено и така ходех на училище. Косите ни - задължително или късо подстригани, или прибрани в стегната плитка. Контролът за външния вид беше изключителен - трябваше всички да са прилежни и изрядни, дори имахме проверки още на входа на училището дали например сме изрязали ноктите си... Вкъщи от своя страна бях с по една-две дрехи, които имах като наследство от по-големите, най-често от сестра ми.

Животът и битът.

Домът ни не беше нищо особено, но имаше всичко необходимо. От друга страна, нямахме своя баня, а разполагахме с градска такива. В Сливен имаше много обществени бани. Когато бях мъничка, семейството ни ходеше на банята на баба Съба, намираща се малко по-нагоре от „Двата аслана“. По-нататък, като вече семейна жена, в града имаше както мъжки, така и женски бани. Съпругът ми вземаше сина ни, а аз дъщеря ни и всяка сряда ходехме на баня, а четвъртък ми беше черен, защото тогава перях всичкото пране за седмицата. За семейния си живот обаче ще разкажа по-подробно по-нататък. Връщайки се към трийсетте години, се сещам колко изключително важни бяха печките, защото тогава са били люти зими. Майка ми ми е разказвала как 2-3 години преди да се родя, дори и морето е било замръзнало. През зимата често се случваше навън да има страшна виелица. Тогава ние се борехме със студа, като се събираме цялото домочадие под една завивка да гледаме как се местят завесите под поривите на вятъра. Като студентка пък с брат ми редовно се боксирахме, 10 минути преди сън, но това, разбира се, на шега.

Но въпреки лишенията, поне едно нещо не ни беше проблем - здравеопазването. То, както и зъболечението и други услуги, бяха безплатни. Като малка личен лекар ми беше доктор Куюмджиян, който беше изключително добър в работата си, но същевременно много весел и забавен човек. Спомням си, че бяха много добри приятели с баща ми. Веднъж, когато вече живеехме на „Капитан Мамарчев“, ни идва той на гости и майка ми го подканя: „Заповядай, докторе, седни, настани се“, а нашият стърчи прав. Всички се чудим защо не сяда и изведнъж, както беше прав, се сгромолява на пода и сяда по турски. Семейството седим и гледаме втренчено, а той със строг и шеговит глас ни нахква: “Защо ме гледате? Къде да седна, мислите, а?“, а при нас тогава всички

столове бяха отрупани с книги и учебници. Беше много смешно, а то наистина стаята, в която посрещаме близките си гости, ни служеше за учене, а на баща ми Александър - за поправка и преглед на тетрадки и учебници. Иначе в дома ни имаше и специална стая, където посрещаме гостите си. Всяка Коледа например, по Бъдни вечер от мъжката гимназия имаше коледари, които обикаляха къщите на заможните граждани на Сливен и учителите, начело с Мишо Тодоров (композитор и учител по музика). Честитиха ни Коледа, защото Нова Година не се тачеше тогава, а ние ги черпехме със сладки и бонбони, а другите, по-заможни семейства, им даваха и пари.

В училище винаги съм била добра ученичка, така че няхах проблеми с оценки, но в никакъв случай не съм била и зубърка, ала във всеки клас има и такива, нали. Спомням си как в гимназията, едната година по литература получих срочна оценка петица, а в същото време една от съученичките ми (зубрачка) шестица. Бях толкова възмутена от това, че тя не е с нищо повече от мен, особено в тази област, че целия втори срок, както му се вика „избодох очите на учителката“ да вдигам ръка. Е, не останах и незабелязана и накрая на годината си получих заслужената си шестица. В гимназията, за разлика от началното и прогимназиалното ми обучение, учихме както в класната ни стая, така и в различни кабинети по физика, по химия и други. Тогава посещавах природонаучен кръжок по биология. Преподаваше ни г-жа Зафирка Димитрова, която топло и приятелски наричахме Фири. Тя беше първата, която пробуди в мен страстта ми към биологията и тази обич се разрасна още повече и заради сестра ми, чиято “Биология на Методий Попов“ (български биолог и антрополог) - учебник за студенти, бях изчала с кориците. И въпреки че прадядо ми е първият висшист в семейството, всички наши прадеди по бащина линия са били земеделци, с което си обяснявам и влечението си към земеделието. Така взех решението си да следвам агрономия.

Абитуриентският бал.

Типично за край на обучението ми в гимназията, чествахме завършването си с абитуриентски бал. Бях облечена в черна пола и бяла блуза (мисля, че беше нова), а отличаващото ме от това, че не съм ученичка беше, че полата ми имаше цепка под коляното. На бала си бях на седемнайсет години. Празненството беше в военния клуб и освен нашия випуск, беше и този на мъжката гимназия. Нямахме вечеря, а само танци. Както споменах, за да постъпим в университет, трябваше да посетим задължително неплатена бригада. Аз бях мобилизирана на местната бригада за младежи “Карандила-Чуката“ (лято на 1949 г.), където, както вече разказах, изграждахме посочения път.

В семейството ми никога не ни е било налагано да следваме висше образование, но както аз, така и брат ми и сестра ми следвахме и завършихме успешно дори само заради самочувствието, че притежаваме даден ценз. Сестра ми Малина завърши Софийския университет с медицина, специалност уши-нос-гърло, след което живя няколко години в Сунгурларе, докато стажува. После замина за Москва, а след завръщането си се омъжи за Коста Георгиев Кронев и заживя в Бургас, където практикува успешно професията и е уважаван лекар. Брат ми Божан следва за инженер в София, след което започна работа в Пловдив в „Рено“, където се установи заедно със съпругата си Моника Ковачева, с която създаде свое семейство. Оставаше само и аз да поема по своя път...

Студентството.

Този период обаче беше време на най-лошите години (1949-50). Завърших гимназията, след която отидох да уча висшето си образование - агрономство. Баща ми ми изпращаше по 360 лева месечно, които ми стигаха да си купя купони за хранене в стола и нужните учебници. Имаше съвсем малко студенти, които работеха през следването си, повечето разчитаха на стипендии. Нямах излишни пари за харчене, но си спомням как, когато бях първа година студентка, през 1950 година, ми се падна купон да си купя обувки и тогава за първи път си взех обувки с ток и не е, да речеш, да си избереш, а ти е казано това и това има, остава само номерът да ти стане. Тези купони бяха от комисарството, т.нар. съвет на народните комисари.

Когато бях първа година студентка в София, помня как зимата ми се стори непоносимо студена. Имах едно тънко палтенце, обувях гумени ботуши и с жилетката, с която ходех у дома и по това палто, излизах навън. Първите две години от моето студентството живях с брат ми, който също следваше. Квартирата ни беше недалеч от университета. За втората година от следването ми моите родители ми направиха подарък - флаконе. Това бе плат, предназначен да си направя палто. Кашлицата, която ме следваше неотлъчно през първата ми софийска зима, бе пропъдена от именно тази моя нова придобивка. Не помня какви бяха точните думите на мама и татко, когато ми даваха плата, но бяха нещо от сорта на това - да си ушия палто сега, защото я видя, я не видя друго флаконе. Е, това явно доста ме е жегнало, защото още с първата си заплата след завършването в университета си купих ново флаконе и си уших ново палто. Най-смешното обаче беше тогава, когато със съпруга ми се срещнахме преди да се оженим и той пристигна с палто от същия плат. Харесало му моето и му се приискало да си приличаме и по външен вид, а аз с довода, „да не сме близнаци“, набързо направих график за дните, в които той смята да облича флаконето. Държах да ми съобщи, за да си избира отрано друга връхна дреха.

Студентските ми години бяха много весели. Всяка неделя физкултурният салон ставаше такъв за танци и забави. Както на всички младежи, и моето сърце биеше лудо, под ритъма на всевъзможни емоции. На мен ми беше заръчано да не посягам към женитбата, докато не завърша, но това не означаваше да възпирам момчетата да ме ухажват. След всяка забава най-редовно някой от ухажорите ми поднасяше репликата: „Искате ли да отидем на кино?“, а аз все си мислех, че ако веднъж някой ми предложи да отидем на театър, бих приела веднага. И въпреки че след края на университета тези тръпки поразредяха, все някак пак се намерихме с мъжа ми...

На професионалното поприще.

През 1955 г. вече специализирах в София и по разпределение ме изпратиха на работа, за да „строим социализма на село“. Обикаляла съм различни села, като първо бях в Биково, след това в Пиково, а по-нататък и в Кермен. От Кермен отидох във „Винпром“, където работих известно време (близо около една година) и именно това беше мястото, на което се запознах със съпруга си Спиридон Христов Камеков, главен специалист във Винпром. Запозна ни всъщност Коста, съпругът на моята сестра. За да заживее отново в града, започнах работа в предприятието като техник-винар.

Имам общо тринадесет години работен стаж в селското стопанство. Започнах, като преглеждах овошките в Самуилово. Преместиха ме в Сотирия, после постъпих в Винпром Сливен. Няколко години работих там като техник винар, а по-нататък работих в МТС с трайни насаждения, специализирайки зеленчукопроизводство. Първото ми раждане бе последвано от ново назначение в Самуилово, но за да съм по-наблизо до града, заработих в района на Речица. Обиколката на околните села приключи, когато започнах работа в изчислителния център. Заплатата ми беше 112 лева, а когато бях в отпуск (имах тежка бременност), се оправяхме единствено със заплатата на мъжа ми, варираща около същата сума. Струваше ми се, че веднага щом получехме парите, ги бухахме в печката и вече ги няма. Толкова бързо свършваха при всичките ни разходи.

С колегите си се разбирах чудесно и съм имала много хубави мигове през работническите години. Колкото и обаче да си разбирах от работата, винаги има и ситуации, които те учат на нещо ново. Някаде към 20 април е, 60-те години и аз съм на работа в Самуилово. Викат ни на инструкция относно насаждането и отглеждането на памука. Еди-кой си минал еди-кога си през Япония и видял как там памука го слагали в пластмасови саксийки, отглеждат го в парник и впоследствие го насаждат на полето като готово растение. След инструктажа се събираме всички агрономи, като всеки гласува за или против въвеждането на метода. На събранието всички сме единодушни, че това е напълно ненужно. Вече към края обаче главният съобщава важно и тържествено: “Отивайте си по местата и почвайте да правите борови саксийки“. При положение че след 10 дена почвахме редовната серия, това си беше върховна глупост. Двамата с бай Йордан обаче открихме как да отбием номера - назначихме тази работа на кандидат-агрономите от младежкото звено. До зеленчуковата градина бяха парниците, а до тях празни 5 декара. Колко по-чудесно поле за изява? Цялата земя бе разпределена на блокове и подлежеше на земеустройствен план, така че всяка година насажденията се редуваха и бяха все различни. Тази година пшеница, другата царевица, след това люцерна. След като получих условия, аз, както и другите агрономи, нареждахме къде какво да се насади. Тази земя беше на кооператорите, влезли в ТКЗС със своята земя, със своя добитък. Имаше МТС, която обработваше земята - оран, култивиране, окопаване – всичко това беше механизирано. Ето затова сега ме боли сърцето, когато минавам и виждам запустяваща земя. Именно ръцете го правят, а сега всеки гледа да е сам за себе си.

Равносметка.

Детството си прекарах в различни квартири. Семейството ми смени доста, но наедно с това баща ми Александър членуваше и в дружеството „Собствен дом“, в което влагаше определени суми. Всеки месец отделяше от заплатата си колкото му е по силно. В подходящия момент, когато вече всички деца бяхме започнали своя си живот, заедно с получен заем той вложи натрупаните през годините пари и построи наш собствен дом. Същия този заем мъчно доизплащах най-малко десет години след неговата смърт. Парцелът, който се намира съвсем близо до центъра на града, баща ми е купил от католическата църква още когато аз съм била на три-четири годинки. Мястото се намира съвсем близо до центъра на града, но тогава приличаше повече на градина. Дворът, около 350 квадрата, беше пълен с бадеми. Основите на къщата поставихме

върху останките на стари турски домове още преди да се ожена, като строежът ѝ продължи най-малко три-четири години след нанасянето ни. С много труд и търпение, след дълги години на доизграждане, между новоиздигнатите четири тухлени стени, закипя живот. Това стана през 1957 г. и оттогава насам, със семейството ми вървахме към къщи, вече по улица „Шипченска епопея” .

В плана за устройството на този дом вземаха участие единствено родителите ми. Майка ми имаше само едно желание - да бъде невъзможно в дома ни да бъдат поставени квартиранти, понеже тогава беше времето на падеж на социализма и напливът от селата беше страхотен. Строяха се фабрики и предприятия, а на техните служители им беше необходимо осигуряването на квартири в града. За хората от града, разполагащи с повече от използваните от тях (от необходимите) им стаи в домовете, беше задължително да предоставят помещенията за наематели. Не си спомням дали е идвал даден човек на оглед, за да прецени възможността и ние да станем хазяи, но това не се случи. Стаите из къщата ни биват разпределени с такава ловкост, че да бъде неудобно да съжителстваме с чужди хора.

Родителите ми бяха обзавели и пригодили за живот само втория етаж от къщата, като първият остана само иззидан и с няколко прозореца, докато не се омъжих, след което стаите му биваха измазани, вратите поставени и мебелите подредени. Година след сватбата, до раждането на сина ми Александър през 1961 г. със съпруга ми все още подготвахме долната половина на къщата, което ни налагаше да спим на горния етаж заедно с родителите ми. Деляхме си едни сметки и се хранехме на една маса. Още първата година насадих в градината смокини и няколко чемшира от двете страни на главната пътечка, като си представях как ще израстнат малки и симпатични, но всъщност от тях оцеля само един, който впоследствие стана огромен.

Преди да съжителстваме заедно със съпруга ми преминахме през много прерасни мигове или да го наречем етапи - от ухажването и срещите, та чак до женитбата и след това къща, деца и разни други неща. И те така, беше ми дошло вече времето за женитба, когато се запознахме. Първоначално изобщо не съм си помисляла за него с разни други намерения освен професионални, а срещите му приемах малко или много от скука. Не след дълго време обаче нещата се позатегнаха. Признанието, че го обичам излезе най-вече едва година, след като се установихме заедно, но с всяка по-нататъчна година ставах все по-сигурна в това свое чувство.

Сватбата ни беше на 15 ноември 1959 г. в Бургас. Сключихме само граждански брак, като ни кумуваха сестра ми и съпругът ѝ. Аз бях облечена със зелена рокля до коленете. Под плата имаше два-три ката шлейф от зелена коприна, които ѝ придаваха обем, който караше роклята да се движи на едно с мен. Преди нас в обредния дом имаше една булка с дълга бяла рокля, която си беше същинска рядкост в онези времена. Тя привличаше погледите на всеки минувач. Празненството беше в дома на кака, като те бяха поканили и едно приятелско семейство - Ковачеви. Стояхме там до десет часа, след което си хванахме влака за Сливен и се прибрахме у дома. Година след сватбата, на 30 август 1960 г. ни се роди и първото дете – момченце, което кръстихме на баща ми Александър. Осигуреното от държавата майчинство тогава беше 4 месеца - 2 месеца преди и 2 месеца след раждането, което наложи да потърсим помощ за гледането му и тук на помощ ни се притече сестрата на етъра ми, казваше се Янка. Заплащаме за

труда ѝ, като бонус към това ѝ помогнахме да влезе и в училището за текстилни работници, което тя завърши с доходите от получаваната стипендия.

Три години след сина ми се роди дъщеря ни – Анна, на 20 ноември 1963 г. Нейна гледачка бе леля Боянка, понеже нещата покрай майчинството не се бяха променили. След нейното раждане обаче си взех едногодишен отпуск. Тогава работех в Изчислителния център.

Щом дечурлигата станаха ученици, отделях им може би по 10 стотинки на ден. Тази сума стигаше да си купят една кифла или баничка. Веднъж Сашо ме помоли да му дам по още 5 стотинки, за да си купува със закуската и едно „шоко-мляко с какао“. Станало ми е толкова мило най-вероятно, че оттогава надникът му беше вече 20 стотинки.

През главата ми са минали толкова неща, че чак ми бе нужно да си избира кои да запаметя и за кои само да си спомням. Времето след навлизането на комунизма и налагането на социалистически режим бе изпълнено с толкова простотии, колкото и хубости, непознати сега. Не съм живяла лошо. Веднъж казах на дъщеря си - моите първи седем години живот бяха преди войната, но ако един ден с умиление си спомняш за отминалите времена на детството така, както аз си спомням за моето, то значи родителите ти са изпълнили точно своя родителски дълг. На обикновения човек от народа му беше добре. Всеки, който искаше да работи, имаше работа. Здравеопазването беше за всеки -бесплатно за нормалните елементарни нужди, провеждани редовно профилактични прегледи, задължително дори. От Изчислителния център на всяка от жените работнички се полагаше годишен гинекологичен преглед. Аз изкарах две тежки бременности, след които ми бе открита киста, това наложи посещението ми в този кабинет два пъти в годината - без основателна причина за притеснение, ходих за всеки случай. Бърза беше и работата със зъболечението...

Не отричам и глупостите на тези времена... Човешката мисъл беше ограничена, та да не би случайно някой остър ум да застраши новата власт. Ето един пример. У дома веднъж имахме гости - близък приятел на баща ми, който лежа 5 години в затвора за една своя реплика. Събрали се били по случай петия рожден ден на дъщеричката му, когато по време на вечеря по радиото се съобщило, че в Унгария има контрареволуция. Той все едно че не на себе си издумал: „Те това са хора, не овце като нас“. На масата били хора в най-близък кръг, но именно един от тях отива и го наклепва, вследствие на което бива задържан и осъден. Когато бяхме вече студентки пък, порицаха една моя приятелка за неморално държание, а случаят беше такъв. Един от съкурсниците ни хич не се оправяше с френския, а Динчето - точно обратното. От Комсомола решили да ѝ дадат поръчение да му помага с езика, докато нивото му се покачи. Младежът на своя глава я задирва, без тя да проявява интерес. Оплакала се и в крайна сметка тя излязла виновна. Давам последен пример за хорската лошотия, този път с мен самата. На работа съм в Изчислителния център, въвеждам някаква дата, която не трябва да бъде и излиза като неправилна обработка. Аз стоя и се чудя и се мая каква е, а в същото време една моя колежка отива и докладва пред директора. Тя беше в същата стая, на една позиция с мен и тя се казваше Елена, дори бяхме родени на една дата, но това за миг не я е разколебало да ме наклевети. Такава си беше към всички, не пропускаше повод да

натопи някого. От цялата работа последва уволнението ми. Въпреки цялата дандания главният директор ме нае отново, след няма и две седмици.

Правителството правеше неща - нужни и ненужни, повечето обаче в името на хората и наистина беше така. Управляващите може да бяха всякакви, но поне имаха глави на раменете си. Живеехме спокойно, имахме толкова, колкото ни е необходимо, за да преживеем. Нямахме хора, които да просят милостиня по улиците или деца, лишени от правото си на образование. Макар и мъчно, работа винаги се намираше... Но както винаги е било - тогава и днес, този, който има поне малко акъл в главата, винаги може да пречупва нещата, за да не ги приема така, както точно му се нарежда.

Интервю с Чавдар Асенов Йорданов

Интервюиращ: Никола Димитров, ученик от XII клас

3 февруари 2015 г.

Здравейте, казвам се Никола и искам да Ви задам няколко въпроса за времето на т. нар. тоталитаризъм. Ще се представите ли?

Казвам се Чавдар Асенов Йорданов.

Разкажете ни повече за себе си – къде сте роден, за родителите си... Какво си спомняте за тях?

Роден съм в Бургас, в началото на декември 1946 г. Баща ми, Асен Йорданов, е кореняк бургазлия, а майка ми – Кина Йорданова, е от странджанските родове на Бимбаловците и Поповите. Баща ми почина много млад, внезапно, след една инжекция – на 34 години. Аз не го помня. Знам го от семейните албуми, снимките на стената, от неговите дневници, писма и стихове, от разказите на мама и баба и на неговите приятели. Когато умря в края на март 1947 г., бях само на 4 месеца, а брат ми на 7 години. Брат ми е Недялко Йорданов - сега един от известните български поети и драматурзи. Завиждам му, че той има все пак някакви детски спомени от нашия баща... Съдбата на сираци оказва влияние върху целия ни живот.

Разкажете малко повече за детските си години – какви бяха те? Трудни или безгрижни?...

Първият ми спомен е от рождения ми ден през декември 1950 г. – бил съм на 4 годинки. Беше мрачно и студено време, нямаше ток (в началото на 50-те години често спираше електричеството в целия град и имаше купонна система на снабдяване с храна), баба беше запалила една свещ в центъра на кухненската маса, майка ми се върна надвечер от работа (спомням си, че беше много тъжна в черното си вдовишко облекло) и ми донесе подарък едни дървени кубчета. Първата играчка в живота ми. Бях безкрайно щастлив, защото няха други играчки. Освен тези кубчета за цялото си детство имах и един плюшен заек. Това помня много ясно и тези играчки ми бяха толкова ценни, че ги пазах до гимназията. Нямаше футболни или други гумени топки, брат ми правеше топки от парцали, с които играехме на отблъсканица. Бяхме бедни (тогава всички бяхме еднакво бедни) и аз ценях това, че майка ми заделяше от малкото пари, които получаваше, за да ми купи тези две играчки. Роднините подаряваха на мен и брат ми за рождените ни дни само дрехи и по този начин помагаша на мама в обличането ни. Основно износвах дрехите на брат си.

През зимата на 1952-53 година замръзна морето – това е един спомен, който е скъп за всички бургазлии, защото това беше невероятно преживяване. Брат ми ме взеше със шейна навътре в морето, далече зад моста. През онези години бургаските зими бяха продължителни, студени и с много сняг. Като първолак, а и доста след това, за да стигнем до училището, преминавахме през тунели по тротоарите, като пъртините достигаха човешки бой.

Още преди да тръгна на училище, често боледувах, имах порок на сърцето. Един детски лекар всеки ден минаваше през нас да ме прегледа и да ми бие инжекция пеницилин, безплатно. Тогава единственият антибиотик, който имаше, беше пеницилинът. 4 години поред ме пращаха на лечение по 2 месеца в санаториума за сърдечноболни деца в Банкя. В центъра на селото (тогава беше село), до централната минерална баня (сега разрушена), отпред с градинка и шадраван, с пътечка, по която ни разхождаха в гората. Бяхме около стотина деца на смяна. Напълно изолирани от околния свят. Скоро минах оттам и се потресох от гледката на санаториума – изоставен, разграбен, със зеещи прозорци и врати.... С пубертета сърцето ми се оправи. Дотолкова, че военната комисия ме изпрати в казармата – за щастие на мама, която плака от радост, че съм здрав, и за мое нещастие. Но за това - по-късно...

Къщата, в която мама ни е родила, беше наша, наследствена – на баща ни. Двуетажна, неизмазана, в най-хубавата част на Бургас – до Морската градина. На долния етаж живееха чичото и сестрата на майка ми, а на горния имаше три стаи – в едната, която служеше за кухня, трапезария и стая, където си подготвяхме уроците, спеше баба; в другата стая спяхме на семейната спалня мама, брат ми и аз (аз по средата), а в третата - семейството на вуйчо ми, с двете ни братовчедки. Доста по-късно майка ми позволи да разделим спалнята на две – за нея и за мен с брат ми. Баба готвеше на една голяма печка с дърва и кюмюр (въглища) за всички ни закуска, обед и вечеря и всички се хранехме заедно. На същата маса ние, децата, си пишехме и домашните за училище. Най-хубавите детски години и спомени! Вуйчо ни осигуряваше храната и отоплението (тогава все още нямаше централно парно) – нали бяхме сираци с брат ми... Брат ми беше моят първи учител. Много преди да тръгна на училище, той ме учеше на четене, смятане и рисуване. Разказваше ми и първите детски приказки... Във второ отделение започнах да свиря на цигулка – до края на гимназията. Бях концерт-майстор и първа цигулка на музикалната школа и на гимназиалния оркестър... Оттогава не съм докосвал цигулката – не знам защо... Сега, като се замисля, детството ми е било щастливо.

В махалата всички бяха долу-горе на такова дъреждане. Махалата – карето между четири улици. Всички, които живеехме в това каре, бяхме приятели – и малките, и по-големите. Играехме на чилик, билички (стъклени топчета), на стражари и апаши, на отблъскваници – улиците бяха наша територия. По тях не минаваха коли, защото коли просто нямаше – те се появиха доста по-късно, в началото на 60-те години. Понякога минаваше бозаджията с гюма, пълен с боза, или калайджията, който поправяше старите тенджери, казани и тигани. Баба ме изпращаше на улицата с няколко филии „циганска милина“ (хляб, намазан с олио и наръсен със сол и червен пипер), за да има и за другите деца. Заедно се къпехме в морето и по-големите ни учеха да плуваме, да се гмуркаме, да ловим миди и да ги ядем сурови... Отдавна се пръснахме, но ако се срещнем случайно, все едно не сме се разделяли. Сега некролозите по старите огради ни напомнят кои все още сме живи...

В трети клас ни прие в пионерската организация. Помня, на някакъв съветски търговски кораб, акостирал в Бургаското пристанище. Тържествено ни завързаха червените пионерски връзки. След това се проведе събрание на класа, на което съучениците ме предложиха и бях избран единодушно за отряден председател. Тогава не разбирах защо точно мен, но за мен беше чест – може би защото бях отличен ученик,

не бях конфликтен и бях приятел с всички. Бях инициативен и организиран. Класът ни беше голям, от 40 ученици (тогава класовете бяха такива). По-късно в прогимназията учих в друго училище, с други съученици, но до гимназията пак ме избираха за отряден председател, като изборът беше много демократичен – не учителите, а децата избираха пионерското ръководство. А в 7. клас всички станахме членове на ДСНМ (скоро след това го преименуваха на ДКМС). Членуването в младежката организация, както и в пионерската, беше задължително. Изключваха за слаб успех и за хулиганство. Тези организации възпитаваха младото поколение в патриотизъм, организираност и отговорност. През лятото имаше пионерски лагери, но по здравословни причини аз не съм ходил. През ваканциите като гимназисти имахме и ученически бригади. Събирахме картофи, моркови, памук (вдигаше се много прах от него). По-късно, като студент, след първи курс бях заместник-командир на една ученическа бригада в Карнобат. Командир беше един докер от бургаското пристанище, герой на труда, великолепен човек, с който, независимо от 20-годишната възрастова разлика, се сприятелихме. Условието на труд бяха нормални, имаше съревнование между различните звена, а на вечерната проверка се правеше разбор на свършеното през деня. В никакъв случай това не беше изморителна работа. Вечер организирахме театрални представления, рецитации, концерти... И, разбира се, там се раждаха и първите любови.

А после?...

Имах щастието да уча в първия випуск на Немската езикова гимназия в Бургас. Точно бях завършил 7. клас. Беше създадена през 1960 г. заедно със Софийската немска гимназия. С ловешката станаха общо 3 езикови немски гимназии у нас. Випускът ни беше от 80 човека, от които 50 момичета и 30 момчета, разпределени в 4 класа. В нашия „Г” клас бяхме 7 момчета и 13 момичета. Бяхме от цяла България, подбрани по успех. Вероятно е имало някакво разпределение, но освен от Бургас имахме съученици от Варна, Хасково, Ямбол, Карнобат, Айтос, Пловдив, Сливен, Казанлък, Стара Загора и дори от София. Този първи випуск за изминалите почти 55 години има най-висок успех в цялата история на гимназията. Независимо че следващите ученици влизаха с приемни изпити... През онези години училищните униформи бяха задължителни за гимназистите. Момчетата носеха черни престилки с бели якички и барети, а момчетата – тъмносини панталони, куртка и шапка с емблемата на училището. Вечер след 20 ч. имаше ученически час. Ние живеехме на пълен пансион, дори и бургазлии. Имахме по 2 часа дневен отпуск в сряда и половин ден в неделя. Беше нещо като казарма – за нарушение на дисциплината ни лишаваха от отпуск, което беше голямо наказание за нас. Сутрин учихме, после занималня с възпитатели, вечерта проверка и танци и в 9 ч. си лягахме. По-късно махнаха задължителния пансион, макар че малко ученици се възползваха от това. До края на 10. клас на полупансион си учехме уроците в училище. Първата година беше подготвителна, а след третия месец беше задължително да говорим само на немски. Ходихме на много екскурзии из цяла България, така опознавахме родината.

Тогава за първи път видях Дунав мост, Копривщица, Морското училище във Варна, Велико Търново, Мадарския конник, Родопите... През 1963 година 15 ученици ни изпратиха на 10-дневна екскурзия в Лайпциг на обменни начала. Там имаше гимназия и улица „Георги Димитров”. Показаха ни лагера на смъртта Бухенвалд, Ваймар, Дрезден,

Хале. Кореспонденцията ни с някои от немските ни приятели продължава и досега, за което много помага Фейсбук. Тогава написах една поема „Едно пътуване до Германия”, която бе публикувана в единственото средношколско списание „Родна реч”, и получих първата награда на списанието за 1964 г. – 20 лв. Бях много горд с тази награда. С нея почерпих съучениците си. Станах редовен автор на списанието, както и на бургаския вестник „Черноморски фронт”.

Но слабост ми беше театърът. Посещавах всички постановки на бургаския театър „Адриана Будевска”, един от най-добрите у нас по това време. Изучавах теорията на театъра и системите на Станиславски и Брехт. Бях си издействал да посещавам репетициите на театралните постановки. Станах режисьор на детския филиал при театъра и поставих една великолепна пиеса по книгата на Ерих Кестнер „Антон и Точица”, която се игра на голямата сцена. Актьорите бяха само ученици. Вечер играех в мимансите и ми плащаха 1 лв. на участие. Така подпомагах бюджета си... В гимназията си направихме драмсъстав. Ето какво написа по този повод проф. Петър Петров в мемоарната си книга „Автографи издайници”, която публикува малко преди смъртта си: „Името на поета Недялко Йорданов бях научил от неговия по-малък брат Чавдар, ученик по това време в Немската гимназия. Няколко запалени по театъра юноши – момчета и момичета, ме бяха поканили за ръководител на кръжока им по художествено слово. Работихме върху стихове от Пеньо Пенев – по тяхна идея. Прекрасни бяха тези млади хора. Всички успяха след години успешно да се реализират в живота. Венци Кисъв стана изтъкнат актьор, а понастоящем е професор в ЮЗУ “Климент Охридски” и Директор на театър “Сълза и смях”. Чавдар също мечтаеше да се посвети на театъра – като режисьор. Най-големият парадокс е, че от тази негова амбиция той бе отклонен от по-големия брат – Недялко Йорданов. А ето че театралната “зараза” толкова бързо хвана поета, че режисурата стана не след дълго време негова съдба. Но през годините, за които си спомням, той бе обещаващият млад поет, приел след дълги колебания да бъде и драматург на драматичен театър.

По време на работата ни върху стиховете на Пеньо Пенев Чавдар често споменаваше името на Недялко: в момента е учител в Малко Търново, вече е женен, издал е наскоро и първата си стихотворна книга – “Всичко ще изпитаме”. Така че когато ни бе представен новият драматург на театъра, аз вече бях чел с удоволствие неговите искрени, подкупващи с простотата и дълбочината си стихове.”

През м. май на 1961 г. се влюбих, за първи път, почти внезапно, в коридора на влака на път за Копривщица. В моята съученичка от подготвителен „А” клас Ана, пълна отличничка, но не зубрачка. Бургазлийка, която живееше на 3 пресечки от нас, но не й обръщах внимание. Дотогава бяхме танцували само 2-3 пъти след вечерните проверки и толкоз. Във влака към Копривщица попаднахме в едно купе, но там беше шумно и задушно и излязохме с нея в коридора. И там изкарахме цялата вечер. Само приказвахме – не знам за какво, но в Копривщица аз вече знаех, че я обичам. Имам много снимки от тази екскурзия и на тях сме постоянно двамата един до друг. Записахме се на средношколски лагер в Боровец през юли. Седмица преди това, разхождайки се в Морската градина на Бургас, на една пейка над морето, срещу моста (сега там има паметник на българските моряци), при пълнолуние тя ми каза, че ме обича. Аз също си признах. И се целунахме за първи път. Щях да умра! Тя – не знам...

В Боровец вече я ревнувах – от всички и от всичко... Беше прекрасно! И ужасно – защото не знаех как ще бъде по-нататък... Бяхме само 15-годишни. На този лагер, запалих първата цигара в живота си – „АРДА”, кариочка (малка тясна кутийка с 10 цигари). Не ми хареса, но трябваше да съм мъжествен... Тогава пушенето беше абсолютно забранено и затова се криехме извън територията на училището. Но учителите разбраха и ни спретнаха едно конско само на нашия випуск. Оказа се, че само 2-3 момчета не пушат (един от тях ни беше издал) и 3 момичета са пушачки. Ана не беше. За такова нещо тогава изключваха от Комсомола, но щеше да стане голям скандал и затова ни се размина с мъмрене. Сериозно започнах да пуша в казармата, та и досега... Разбира се, като започна следващата учебна година, всички съученици и учители знаеха за нашата любов – първата любовна двойка в Немската гимназия! Учителите се опасяваха да не заразим другите ученици и да се получи любовна епидемия. И са ни обсъждали на няколко учителски съвета. И директорът ни извика и ни предупреди много да внимаваме?! Човекът се чудеше какво да ни каже. По-късно, когато се появиха други двойки не само в нашия, но и в следващите випуски, разбрах, че той ни е давал за положителен пример...

През летните ваканции ни пращаха на задължителен стаж в хотелите на „Слънчев бряг” – момчетата като пиколо (тогава разбрахме какво е бакшишът), а момичетата като преводачки. Или на бургаската гара – да упътваме чужденците и да съобщаваме на немски по високоговорителя за пристигащите и заминаващите влакове. Така упражнявахме езика...

Абитуриентската ни вечер беше в края на май 1965 г. в новия и най-голям тогава бургаски хотел „Приморец”. Месец преди това мама беше ходила на екскурзия в Прага и ми донесе оттам риза, вратовръзка, обувки и тъмнокафяв плат за абитуриентски костюм, който ми го уши с връзки най-известният бургаски шивач. Дотогава, а и доста след това, готови мъжки костюми и рокли не се продаваха. Всичко се шиеше. Обувките на Ана, чантичката и роклята (бледорозова) също бяха от чужбина. Отидох да я взема с файтон от тях – тогава нямаше таксите, а и нямаше практика за возене с коли, защото колите бяха кът и само „Москвич”. Преди това вуйчо ми ми върза връзката, целуна ме бащински и ме изпрати. Родителите бяха направили шпалир пред хотела и обсъждаха облеклата ни. Тази вечер демонстративно пушихме много. Бяхме си купили „Малборо”, „Кент” и други американски цигари от моряците за 1 лв. кутията... Вече станяхме големи и самостоятелни. Така поне си мислихме... В „Родна реч” публикуваха поемата ми, посветена на моите съученици.

По ваше време казармата е била задължителна. Разказват, че там са се случвали страшни неща. Вярно ли е?

Казармата след гимназията беше задължителна. 2 години! Можеха да я отложат само тези, които бяха приети да следват в техническите ВУЗ-ове. А аз исках да следвам режисура – театрална във ВИГИЗ (сега НАТФИЗ) или в краен случай филмова в ГДР. И нищо друго!!! Започнах да се готвя за приемните изпити, които са в началото на септември и се провеждат в 4 кръга. Знаех, че няма да влизам в казармата заради порока на сърцето ми. Но трябваше да се явя на военна комисия, на която да представя всичките медицински документи. Оттам ме изпратиха на специализирана комисия във

Военната болница. Мама беше с мен и много се вълнуваше, горката. А аз бях много спокоен. Но ми казаха, че вече съм здрав и годен за военна служба. Мама се разплака от щастие, а на мен ми потънаха гемииите. Почти всички мои съученици бяха разпределени да служат в школата за запасни офицери в Плевен. А аз през последните 2 години вече бях с очила, макар и с малък диоптър, и не можех да служа в школата с тях. Разпределиха ме като редник към Бургаския гарнизон, в зенитен боен полк като втори мерач на 57-милимитрово оръдие. Бях доволен, че поне ще съм в родния си град. Ана междувременно се яви на приемни изпити в Софийския университет – немска и английска филология, и в скоро открития бургаски Химикотехнологичен институт. Нямаше никакви специални предпочитания, по всички предмети имаше отлични оценки, но химията я привличаше най-малко. Приеха я и на трите места. Но заради мен остана да учи в Бургас...

В полка бяхме около 500 момчета, от които само 20-ина със средно образование (аз бях единственият от езикова гимназия) – останалите с основно или прогимназиално. Повечето бяха от шопския край на България. Спяхме 80 човека в едно помещение на легла на 2 етажа – отдолу старите войници. Още първата вечер ни подгониха да търсим под леглата уволнението на „старите пушки”, да стрижем брадата от портрета на Ботев и всякакви такива идиотщини. И това продължи няколко месеца. Сутрешната закуска беше мармалад с чай. Закуската, обедът и вечерята се раздаваха от големи алуминиеви баки, носени от двама стари войници. Разбира се, на „зайците” не се полагаше мръвка. Ядохме от алуминиеви чинии на голяма дървена маса без покривка или мушама. Хранехме се само с алуминиеви лъжици, на които извивахме дръжките и ги закачахме на колана, за да не ги изгубим. Втората година условията станаха доста по-добри. Още първата сутрин щях да умра на физзарядката, която се състоеше от бягане около сградата на казармата – 10 обиколки, което правеше около 5 км. Старите войници стояха на ъглите на сградата и си ни предаваха един на друг – абсурд беше да се скатаеш. Не ми се говори за останалите безмислени дивотии – това беше най-гадният период от дотогавашния ми живот. Разболях се от пневмония и лежах две седмици във Военна болница. Там поне си отядох и починах. Храниха ме по 5 пъти на ден, а от лавката си купувах вафли, по една кутия за 2 дни. Напълнях с 12 кг – когато влязох в казармата бях само 58. В отпуск ни пуснаха едва след клетвата, която беше някъде през декември. През март следващата година ни изпратиха за 1 месец на учебни стрелби на полигона в Шабла на палатки. Но вече бяхме закалени и заякнали, та старите войници не ни закачаха, както преди.

В събота и неделя Ана и брат ми идваха на свиждане. Брат ми ми носеше цигари тайно от мама. А когато ме пускаха в отпуск, отивах в къщи, преобличах се с цивилни дрехи и бързах на среща с Ана. Вечер, след проверката, често бягах от казармата, за да бъдем поне малко заедно, и се прибирах, прескачайки оградата там, където знаех, че няма постове. Няколко пъти ме хващаха и лежах в ареста. В края на службата имах 29 дена градски гарнизонен арест, все за бягство – ако бяха над 30, щях да ги дослужвам... През април, след Шабла, решихме с Ана да се оженим! Нямахме навършени още 20 години, но 5 от тях бяхме постанно заедно. Брат ми и баба бяха „за”, но мама се възпротиви. Не че имаше нещо против Ана, а защото за нея бяхме много млади, с неясно бъдеще,

неподготвени за трудностите на семейния живот. След доста години започнах да я разбирам, но тогава никога не можеше да ме разубеди. Бях непреклонен.

След няколко дни брат ми дойде в казармата и ми каза, че мама е съгласна и че сватба ще има. Не съм я питал как се е съгласила. Едвам се побрах в абитуриентския си костюм, но роклята на Ана й стоеше идеално. През зимата на 1967 г., когато се роди дъщеря ни Матилда, ми дадох 2 дена отпуск (толкова ми се полагаше по устав). Бях безкрайно щастлив и горд баща. Разхождах я с количката в Морската градина и имах чувството, че всички мен гледат. И сигурно е било така... Казарменият живот беше вече значително по-лек, бях „стара пушка“, но никога не забравях как се отнасяха старите войници с нас и затова внимавах да не накърня чувството за достойнство на по-младите. Продължих, доколкото беше възможно в казармените условия, да се готвя за кандидатстването във ВИТИЗ през есента, но мама и брат ми ме посъветваха за всеки случай, като резервен вариант, да пробвам и в Икономическия институт „Карл Маркс“. Тогава много модна беше специалността „външна търговия“ (сега МИО), но аз реших да кандидатствам икономика на промишлеността, профил химия и металургия – нали Ана щеше да става инженер-химик, та евентуално да работим заедно. И ме приеха. А есента на 4-ия кръг от изпитите по режисура ме скъсаха, заради брат ми. Скъса ме председателят на изпитната комисия, който същата година беше спрял постановката на първата му пиеса „Ние не вярваме в щъркели“ като класово незряла и невярна. При уточняването на трите ми имена той разбра, че съм брат на брат си и не ми позволи да си изрецитирам баснята до край... Разстроих се, но не много. Вече се чувствах като зрял мъж, със семейство и отговорности. Вече бях 20-годишен. И трезво реших след първата година в Икономическия институт отново да кандидатствам режисура. Уволних се от казармата като редник на 30 септември 1967 г., а на следващия ден бяха първите ми студентски лекции. От целия ни полк само 10 човека бяхме приети във ВУЗ. Останалите служиха до средата на декември заради военния конфликт между Израел и Египет. От казармата ми останаха три приятелства – с Димитър Богов, извесетен наш журналист и писател, който за съжаление почина преди 3 години. Месец преди смъртта си ми подари последната си книга; Стоян Цанев – световноизвестен бургаски художник, от който имам няколко графики. И Георги Симчев. Жоро е много интересна личност. През 1970 г. емигрира в Германия, а оттам в САЩ, и беше обявен за невъзвръщенец. Разбира се, връзката ни прекъсна. Появи се в България няколко години след 10-ти ноември и ми се обади. Вече се казваше Жорж Марк Райнов. Беше абсолютно побелял с брада тип „катиначе“. В Америка учил политология, бизнес администрация и макроикономика. Работил на средни и висши управленчески позиции в няколко големи корпорации. Сега е консултант на най-високи бизнес и политически нива в много развиващи се страни. Член е на УС на Фондацията за единство и развитие на Камбоджа и на ИБ на Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“. През последните години издаде у нас 3 изключително интересни книги – „Свободният човек или дискусиата, която не се състоя“, „Да бъдеш човек“ и „Икономика и морал“. Два пъти в годината пътува между София за заседанията на фондацията „Св. св. Кирил и Методий“ и Лос Анжелис, където живее със семейството си. Жена му е унгарка, също емигрантка.

В студентската ни група бяхме около 15 момчета, но само 3 бяхме служили в армията. След нас вече бяха разрешили военната служба да бъде след следването и при това само 1,5 години. Имаше голяма разлика между нас тримата и останалите – ние бяхме много по-зрели, сериозни и отговорни. Това беше може би единствената полза от казармения живот. За мен двете години в армията си остават пропиленни. Три месеца са достатъчни да научиш това, което е необходимо, за да си полезен на родината си. Все още понякога сънувам казармата и се събуждам облян в пот...

Ана се прехвърли да следва в София своята химия, една година живяхме в студентско общежитие, а дъщеря ни остана при родителите ѝ. Годината се изтърколи, икономиката започна да ми харесва и оценките ми бяха неочаквано и за мен самия много добри. И реших да продължа...

Две лета през ваканциите за по 2 седмици бяхме на стаж в Азотноторовия завод в Стара Загора и Нефтохимическия комбинат в Бургас. Беше много полезно за нас, а и приятно. През останалото ваканционно време с Ана бяхме в Бургас заедно с дъщеря ни, водехме я на плаж, разходки в градината, четяхме ѝ приказки. Когато стана на 4 години, тя се научи да чете и първата книжка, която прочете сама, беше „Пипи дългото чорапче“. През зимните ваканции ни гостуваше в София. През едно от тези гостувания ѝ написах една хумористична поемка от 5 страници, като използвах много от нейните лафове и истории. Веднага я научи наизуст и я редираше много сериозна, когато имахме или отивахме на гости.

Били ли сте член на партията? Как приемаха в нея?

През есента на 1969 г. ме извикаха във факултетния партиен комитет и ми предложиха да стана член на БКП. Тогава се навършиха 20 години от смъртта на Георги Димитров и щеше да се приеме така нареченият димитровски набор на партията. Приех – по убеждение, защото вярвах в комунистическия идеал. Поръчител ми станаха 3-ма приятели на баща ми. Самото приемане и връчване на книжките стана месец по-късно в аулата на института в присъствието на цялата партийна организация...

В средата на януари 1972 г. бяха последните изпити и защитата на дипломната ми работа за системата за управление на комбината в Кремиковци. Тогава системният подход беше много актуална тема, а специалистите в тази област - малко. И аз се увлякох по тази сравнително нова проблематика, защото в нея имаше много творчество. За да подготвя дипломата си, два месеца всеки ден пътувах до Кремиковци със служебния автобус заедно с работниците и служителите, изучавах производството, организацията и управлението на комбината. Имах пълното съдействие на ръководството, защото за него аз бях бъдещ перспективен кадър. Една трета от дипломната ми работа се състоеше от чертежи и схеми, което не беше много обичайно за студент от Икономическия институт. Защитата ми мина блестящо... Едновременно с това сътрудничих в един сравнително нов научен център по проблемите на управление на науката, като се надявах, след като свърши срокът на задължителното ми разпределение, да отида там на работа. Тогава беше така – след завършване на ВУЗ-а студентите ги разпределяха на работа според специалността и успеха им, и по заявки на предприятията, заводите, институтите и т.н. Безработица нямаше, всеки млад висшист получаваше разпределение. Почти веднага след защитата ми ме покани в кабинета си

на разговор проф. Нешо Царевски, когото не познавах лично, но знаех, че е един от най-добрите наши специалисти по валутно-финансовите проблеми, бивш директор на Външно-търговската банка. Каза ми, че е назначен за директор на новосъздадения институт по проблемите на икономическата интеграция към КИНТС (Комисията за икономическо и научно-техническо сътрудничество) към Министерския съвет (тогава за първи път чух, че има такъв институт) и събира колектив от млади сътрудници, които да се обучат и работят по тази нова и изключително перспективна проблематика. Предложи ми да отида там на работа по разпределение. Това за мен беше изключителен шанс – да се занимавам с научно творчество. Веднага след като получих дипломата си за завършено висше образование, в средата на февруари 1972 г. постъпих на работа в института като научно-технически сътрудник. Тогава в него работеха общо около 15-тина човека, повечето от тях хабилиитирани ръководители на секции. До месец след това бяха назначени още 30 току-що завършили следването си студенти от ВИИ „Карл Маркс“, като по-голямата част от момчетата отидоха почти веднага в казармата за 1 година да отбиват военната си служба.

През есента се явих на конкурс и станах научен сътрудник. Така започна научната ми кариера, която продължи 20 години. През следващата година се явих на конкурс за задочна аспирантура и след 4 години защитих кандидатската си дисертация и получих научната степен „кандидат на икономическите науки“ (сега доктор на науките). Защитата тогава ставаше пред специализиран научен съвет, като научните приноси на дисертацията се оценяваха от 3-ма рецензенти, аспирантът представяше накратко – около 20 минути разработката си, членовете на съвета обсъждаха работата и представянето ѝ, гласуваха тайно и при болшинство всички материали с протокола от защитата се изпращаха за утвърждаване от специализирана комисия на ВАК (Висшата атестационна комисия).

Междувременно институтът ни се разрасна, като към него се присъединиха още 3 научни звена – по външна политика, външна търговия и проблемите на капиталистическите и развиващите се страни. В него вече работеха около 200 човека. През 1976 г. институтът ни ИССМИО (Институт по световно стопанство и международни икономически отношения) премина към БАН, а аз станах научен секретар на интеграционното звено.

Синът ни се роди през юни 1973 г. Майка му настоя да се казва Чавдар – съгласих се, защото ми беше приятно. Доста по-късно разбрах неудобството да имаме едно и също име. Когато порасна и започнаха да го търсят по телефона разни момичета. И питаха за него, а не за мен... Дъщеря ни и родителите на Ана дойдоха да живеят при нас в София, в един малък двустаен апартамент, три поколения. Те се грижеха за децата, Матилда стана ученичка в първи клас.

В началото на 1983 г. се хабилитирах – явих се на конкурс, чиято процедура беше почти същата като защитата на кандидатската дисертация, но тук се оценяваха приносите на всичките ми научни публикации след дисертацията. Отново с рецензенти, обсъждания, гласуване, ВАК. И получих научното звание „старши научен сътрудник“, което е пожизнено. Бях само на 36 години! През онези години учените от обществените науки се хабилитираха обикновено след 50-годишна възраст...

В края на м. май директорът проф. Н. Царевски ме извика и каза да се готвя да замина през август заедно със семейството си на работа в Москва като ръководител на отдел „Производствена и научно-техническа интеграция“ в Международния институт по икономически проблеми на световното стопанство към Изпълнителния комитет на СИВ. Аз познавах много добре този институт, защото няколко пъти бях на специализация в него. Като научен секретар координирах взаимното ни сътрудничество. А да работиш в него се считаше за изключителен шанс с големи възможности в перспектива. Но се възпротивих, защото синът ми през есента започваше 4-ти клас, а дъщерята бе ученичка в 9-ти клас на Софийската немска гимназия. Ана работеше в една външно-търговска организация като представител на няколко химически фирми. Директорът ми каза, че заминаването ми не подлежи на обсъждане и че като ръководител на българската група мога да му посоча 3-ма колеги (които, разбира се, подлежах на одобрение), с които да работим заедно в международния институт. И така, на 17 август 1983 г. заминахме всички заедно със семействата си, за 5 години. Децата ни започнаха да се учат в руски училища почти без сътресение – след третия месец нямаха проблеми с езика. Но стана така, че след втората година, по предложение на директора на международния институт акад. Юрий Семьонович Ширяев (директорът винаги беше руснак) ИК на СИВ ме назначи за негов заместник, като мандатът ми започна наново с петгодишен срок. ИК (Изпълнителният комитет) на СИВ се състоеше от първите заместник-председатели на министерските съвети на страните членки.

Ето какво е написал брат ми в мемоарната си книга „От себе си не си отивай“, 2006 г., стр. 67: „Чавдар, вече като икономист с авторитет, получи предложение да отиде на работа в Москва в СИВ. И заминаха всички – двете им деца и Ана. И живяха там до 1990-а. Артистичният ми брат, който пишеше стихове и беше се готвил да става режисьор, се отдаде на сухата икономика. Никога не съм разбирал от такава сложна наука, но изпитах респект към него, когато му отидох на гости и видях къде работи – в научния институт към СИВ, заместник-директор.”

В института работеха около 200 човека, като основната част бяха руснаци и работният език беше руски. Броят на останалите сътрудници зависеше от квотите на съответните страни в СИВ – напр. от Чехословакия и Полша – по 7 души, от ГДР – 8, от Унгария – 6 и т.н. От България бяхме, както вече казах, 4 човека, а от Куба, Монголия и Виетнам – по 2. Работата беше изключително интересна и много по-мощна от тази, която вършехме в националните си институти. Научният съвет беше също международен и заседаваше 2 пъти в годината – 1 път в Москва и 1 път в някоя от столиците на страните. Така разгледах Куба и Монголия (в европейските страни съм бил по много пъти) – само във Виетнам не можах да отида. Бях командирован и във Финландия да подпиша договор за сътрудничество с един Хелзински институт и да изнеса лекция по проблемите на взаимното сътрудничество.

В края на октомври 1989 г. акад. Ширяев почина внезапно, на 56-годишна възраст. Същия ден бяхме заедно на заседание на ИК на СИВ, в ранния следобед се разделихме и след 2 часа ми съобщиха, че като се прибрал вкъщи, е получил инфаркт. Положиха тялото му за поклонение в големия салон на СИВ, а аз трябваше да произнеса прощалната реч от името на института. Не си спомням какво съм говорил, но помня, че

едвам съдържах сълзите си. След една седмица ме назначиха за директор, което беше прецедент в почти 20-годишната история на този институт. Оставаше ми една година до края на мандата. Дъщеря ми беше завършила с отличие журналистика в Московския държавен университет и вече работеше във в-к „Труд“, а синът ми завърши следващата година гимназия (там учат до 10-ти клас) и го приеха да следва в Икономическия институт в София, специалност МИО. Беше много добър студент, но се увлече по програмирането и когато завърши следването си, започна работа не по специалността, а като програмист. Московският период беше най-динамичният, най-интересният, най-творческият в живота ми. И в личен, и в професионален план.

През октомври 1990 г. се върнахме в София и започнах работа в бившия си институт по световно стопанство като заместник-директор. Професор Царевски се беше пенсиониал и на негово място беше назначен друг професор, който беше депутат във Великото народно събрание и почти не идваше на работа. Имаше ми голямо доверие и ми беше делегирал всички права да ръководя института. В края на същата година се взе решение за закриването на СИВ и съответно на международния институт. Две години по-късно с решение на общото събрание на БАН с цел икономия бяха закрити едновременно 5 академични института, единият от които нашият. Така завърши моята научна кариера.

Какво се случи след настъпването на демокрацията?

Разочаровах се. Тогава престанах да членувам в БСП – самоизключих се, като спрях да плащам членски внос. Не исках да ходя по разни „клубове на интереси“, където да си пия ракията с непознати съседи и да обсъждам, псувайки, политиката на управляващите. А трябваше по някакъв начин да си вадя хляба. Бях само на 45. Добре, че имах все още добри приятели, някои от които имаха вече свой частен бизнес, бяха се ориентирали бързо в динамично променящата се икономическа и социална ситуация и ценяха натрупания ми управленски и организационен опит и знания. Никога на никой не съм се молил да ме вземе на работа! Не за да не се унижавам, просто така се случваше... И така:

2 години работих като ръководител на маркетинга във фирма за разпространение на филми „Брайт Айдиас“;

3 години бях директор на една финансово-брокерска къща;

9 години директор на софийското радио и телевизия „Веселина“;

4 години главен експерт в японската групировка „Токушокай“ – Болница „Токуда“ и Токуда Банк.

В края на 2009 г. случайно разбрах, че съм болен от рак – при задължителен профилактичен преглед! Една от версиите за причините за тази може би най-коварна болест е стресът. А аз имах много поводи да се стресирам... Оперирах се, но това не значи, че съм спечелил битката с нея. Страхът остана и знам, че ще бъде с мен до края на живота ми. След една година се пенсионирах и едни от най-щастливите ми моменти сега са, когато съм с моите 4 внуци: от дъщеря ми Матилда – Стефан (19-годишен) и Александър (9-годишен) и от сина ми Чавдар – Тома (на 7 години) и Ева (5-годишна)...

Интервю с Щерю Георгиев Атанасов

Интервюиращ: Щеряна Георгиева, 12. клас

Април-май 2015 г.

Представете ни се и ни разкажете малко за себе си.

Казвам се Щерю Георгиев Атанасов и съм роден на 4-ти ноември 1940 година в Боров дол, Сливенско. Когато се родих, живеехме в една къща, хубава си беше. Всички други около нашата не бяха толкова хубави. Не бяхме богати хора.

Как изглеждаше домът Ви?

Къщата я помня добре. На два етажа, с две изби долу и горе имаше три стаи, със стари керемиди покрита. Голям двор. Живеехме много хора в тая къща.

Разкажете за семейството си?

Баща ми е останал сирак на 5-6 години и са го гледали леля му – на дядо ми сестра, и тя живееше с нас, баба Зуца се казваше. В Боровдол по онова време живееха турци, цигани, българи и каракачани, по равно бяха и не си правяха разлика. Много задружни бяха. Родителите ми се занимаваха със скотовъдство и малко със земеделие, балканско е там няма с какво друго. Малко, малко, ама за нашето препитание си

Семейна снимка от 1953 г.

стигаше, нали се водим каракачани, те с това се занимаваха. Обаче нашият род са били много деца... дядо ми са седем братя и две сестри и са били бедни, не са имали много овце като другите каракачани. Лятото излизаха тук, на Балкана, зимата ходеха в Бургас, после Беломорието, Гърция – там презимуваха. Бяха бедни и там си бяха. Топло, студено, лошо... няма значение, там си бяха, затова и на времето те направиха къща. Дядо Щерю, млад беше, като овдовя, не се ожени повече.

Съпругата и майката на Щерю Атанасов

През 1951-52 година, 80% от турците се изселиха доброволно, нямаше насилие, нямаше нищо. Помня, аз бях на 10 години, плачех като малки хлапета, като се разделях. През 1992 година в Бурса съм ходил при турци, които се бяха изселили. Другото изселване 1985-86 година беше с малко насилие... не искаха да се преименуват. А ние тогава,

1951 година, като се изселиха – някои повече, други по-малко, купихме по 20-25 декара земя и всички, които живеяхме там, си имахме.

Баба се казваше Мария, на дядо ми сестрите – баба Паная и братята Вангел, Генчо, Атанас... на баща ми чичовците, седемте братя. Само дядо Коста помня. Помня също, че се ожени за българка. Беше чудо, че каракачанин се жени за българка, макар че не държаха и чак толкова много. Всеки сам си избираше и нямаше нагласени бракове.

Тогава всички бяха честни. Никой не крадеше, даже и циганите не крадяха. Оставях си коня, както жънехме, и никой не пипаше нищо. Баща ми се помъчи малко със скотовъдство после пък беше партиен член, даже партиен секретар на селото. Имаше и теснолинейка, караше я към рудниците. Георги се казваше, но прякора му беше Маркоз и има хора, които още я знаят нашата фамилия като Маркозови. Неговият началник му казваше, че с всички е много добър и оттам му измисли и този прякор. Има хора, които и до днес не знаят, че името му е Георги. Все чувах – „А, ти си на Маркоз сина!“ (смее се). Майка ми беше много работлива, много здрава жена. Работеше на маневрите и веднъж даже много пострада. Машината избутваше един много голям вагон, за да прашат материали да укрепват рудниците. Този вагон я затисна и и счупи крака. Сама седеше затисната и не дочака линейка, а сама си вадеше счупените костици от крака, даже искаха и да го режат. Беше много силна и много сърцата жена.

Три деца сме ние, аз съм най-големият, после е Мария (Мика) и най-малкия Димитър (Матьо). Той завърши обществено хранене и е много добър готвач.

Разкажете ми нещо интересно, което си спомняте от детството, някоя интересна случка, първия ви спомен.

Най-ранния ми спомен е от 1943 година. Помня руснаците, бях на три години някъде и исках да изляза навън до тоалетна и майка ми ме извеждаше от горния етаж до вън по едно коридорче. Бяха пияни руснаците и гръмнаха с пушка май или с пистолет, не знам. Уцелиха вратата до мен и майка ме дръпна бързо назад. Изгасихме лампите и заспахме. Помня, че на другия ден пак тия руснаци, пак пияни, се бяха се скарали и бяха убили един от другарите си. Още ги виждам пред себе си, много ясен спомен ми е.

Посещавахте ли детска градина?

Ходехме, ама малко. Майка ми Станка, баба Зуца и баба Мария ни гледаха. Баба Зуца гледаше баща ми едно време. Омъжи се, имаше три дъщери, обаче остана при нас да живее. Татко я гледаше на старини, даже в ръцете му почина.

Имах голям мерак да си вземем кон. Взе ми татко и носех вода и храна на хората в Балкана. По това време имаше сондажни проучвания и даже оставах при хората да спя, бях дете още. След това пък станах хлебар.

Училищните ви години?

Помня първия ден на училище. Не можех да говоря много български, само турски и каракачански. Знаех турски перфектно и после като пътувах в международния /транспорт/ ми беше много от полза. Много хубав клас бяхме, не много голям, а даже бяха останали от по-предните класове 4-5 деца. До седми клас учих. Беше трудно пътуването до Сливен, нямаше как и за това не учих повече. Училището беше много

хубаво, много голямо. Имаше и много учители и бяха от Сливен всички. Моя учител се казваше Шиваров и си спомням, че много хубаво свиреше на цигулка и жена му и тя преподаваше. Едната ми учителка, Стоянка, е още жива дори. Водеха ни по много състезания - на бягане, на борба даже съм ходил. По това време баща ми беше охрана на рудника, към полицията и беше

милиционер доста дълги години (около десет). Бил е много добър ученик, между другото. Аз бях най-слабият от всички, брат ми и сестра ми бяха фурии. Много учеха и Мика и до ден днешен помни много, а стана 70-годишна вече. Спомням си, че бях малко разбойник и бях набил едно момче в училище. Моята майка ме наби, а на момчето майка му даже ме защитаваше.

Ходили ли сте на семейни почивки?

Не сме ходили на почивки. Никой не ходеше. Нямахме такива неща.

Как прекарвахте ваканциите?

Лятната ваканция имахме крави и оряхме нивите с тях. Ходехме на бригади, имаше. Сеехме цветя по градинките, беше задължително. Строяха по пътищата, ама аз бях малък още.

Бяхте ли член на ДКМС?

Бях член, да. Даже може и да си пазя книжката още. Всички бяхме, тия от седми клас. Ходехме по събрания, забави. А по бригадите ходехме да помагаме да събираме ябълки. Нямахме още праскови към Гавраилово. Храната беше безплатна. Нямахме още пионерски лагери тогава. Те бяха след като национализираха земи, ниви, добитъци и хората нямаха какво да правят и работеха по нивите. На каракачаните ни взеха овцете.

А какво работехте?

Най-първата ми работа беше с кончето. Даваха ми по 15 лв. Носех им хляб и спях и аз там, при хората на Балкана, татко беше милиционер там. След това бях фурнаджия при един, Атанас Колелеша. Взе ме като чирак и една година работих там като хлебар. Не знам защо имах в трудовата книжка 1953 г. - хлебар, дете на 13 г. Да се чудиш, малолетен, а с трудова книжка. Парите станаха евтини, 150 лв. май ми даваха, а с

кончето ми даваха 1000 лв., дето карах през лятото за повече пари. През 1956 година купихме и още два коня. И къща правихме. Всичко съм пренесъл аз с каруцата, бях на 15-16 години. Направихме два пъти нова къща и още я има и не може никоя нова да се мери с нея. Водата за цялото село извираше от нашия двор. Много хубаво място.

А имахте ли баня? Къде и колко често се къпехте?

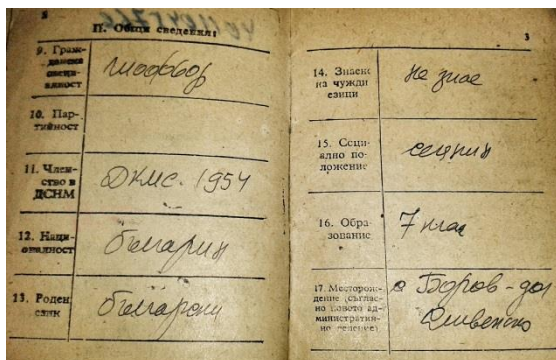
Нямаше баня. Имаше корито. Имаше в селото обща баня (1956/1957 година), трудовите войски строяха блокове тогава и даже имаше и хлебарница.

А имахте ли медицински прегледи?

Имаше, да. Инжекции ни биеха. Всичко си беше както трябва.

Разкажете за професията си?

Когато станях пълнолетен (1958 година) карах донаборни курсове за шофьор. Взех книжка и четири месеца карах към ТКЗС-то и след това в казармата – две години и два месеца. Ходехме на хижа „Родни Балкан“ във Варна. По 6 месеца карах с камиона там. Имах майор аз. Към домакинска рота дойде. Започнах с международния /транспорт/ да пътувам. От 1974 година, 14 години стаж имам там – автобусен шофьор. Напуснах и работех пан на автобуси до 1992 година. После с една гръцка фирма работех и понеже ми дължаха пари, ми дадох тир и така си започнах бизнеса. По неволя стана, не исках, ама изкарах още 15 години така.

Разкажете ни нещо за съпругата си и семейството си?

1962 година се оженихме. Иринка се казва жена ми. Карах миньорите до Бяла Паланка и така и нея съм карал, тя оттам беше. Голяма сватба имавме в Боровдол и главно с български обичаи, нищо че сме каракачани.

През 1965 година взехме място в Речица и започнахме да строим. Всички работехме, цялото семейство и имавме пари, и ето на, още живеем тук.

Имаме две деца – сина ми Георги, 1964 година е роден, и дъщеря ми Станка - 1965 година.

Навсякъде съм пътувал, това ми беше работата. Цяла Европа съм обиколил и не само. В Германия, Холандия и Франция си беше най-хубаво. Надолу беше мизерия, много мъчно. Беше много спокойно по мое време, а сега е чудо.

Претърпях инцидент преди три години и вече не карам. Сега съм си само дядо вкъщи.

Каракачанска сватба

Интервю с Васил Христов Узунов

Интервюиращ: Василен Николов, 12.г клас

Май 2015 г.

Представете се.

Казвам се Васил Христов Узунов. Роден съм на 28 март 1949 г. в село Стралджа, Ямболски окръг, а днес гр. Стралджа. Градчето е разположено в равнина. Почвата е черноземна, богата на хумус, който благоприятства отглеждането на житни култури. На 5 км на север от градчето се намира пътният възел Петолъчката. В селището има голям керамичен завод, който произвежда тухли за нуждите на страната.

Кога и къде сте роден? Разкажете за рода си.

Родословното дърво на баща ми Христо Узунов започва от с. Медвен, Котелско. Детството си прекарва в с. Медвен, а после семейството се изселва в с. Стралджа. Дядо ми Васил Узунов се е занимавал с търговия на хранителни стоки и е притежавал кръчма. Баба ми Йовка е била домакиня. Баща ми е завършил търговска гимназия в Бургас, а майка ми Кирилка Петрова - девическа гимназия в Сливен. Ние сме от рода на революционера, политика и писателя Захари Стоянов. През 1980 г. в с. Медвен бе проведена родова среща с неговите потомци и бе издадена книга за рода на Захари Стоянов - Далакчиевия род.

А семейството Ви?

Семейството на майка ми е от с. Стралджа. Нейните родители са се занимавали с търговия и животновъдство. Дядо ми Иван Бояджиев, брат на дядо Петър Бояджиев (баща на майка ми) е бил първият кмет комунист (в периода 1922-1925 г.) на Бургас. Има издигната паметна плоча в Морската градина. Баща ми е бил главен счетоводител в Керамичния завод. Те получаваха добри доходи, достатъчни за един нормален семеен живот. Празнувахме рождените и имените си дни и получавахме хубави подаръци.

Какво си спомняте от детските си години?

В ранното си детство съм посещавал детска градина до 7-годишна възраст. Прекарах детството си в много игри. Спомням си, че бях палав и майка често ме смърряше. Живеехме в хубава къща, за времето си добре обзаведена. Имахме добри условия за живеене. Ранното ми детство обхваща годините от 1949 до 1956 г. Селото, в което съм се родил, не беше благоустроено. Улиците не бяха асфалтирани и нямаше тротоари. Началното си образование завърших през 1960 г. в ОУ "Васил Коларов", с. Стралджа. Училището беше двуетажна сграда с добре обзаведени учебни кабинети. Стаите се отопляваха с печки, пригодени за дърва и въглища. Понякога ние помагахме на прислужничките в паленето на печките. В училището празнувахме паронния празник, Първи май и 24 май - Ден на славянската писменост. Нашата класна учителка се казваше Надя Сотирова. Тя беше добър педагог. Отнасяше се майчински към нас и преподаваше уроците си на достъпен за нас език. В класа ни имаше тридесет и двама

ученици. Всички бяхме примерни и с добри другарски взаимоотношения. Уважавахме учителката си и изпитвахме страхопочитание към нея.

С родителите си не съм ходил на почивка, но през лятото съм ходил на пионерски лагери в с. Брезник - Пернишко. Условията и храната бяха много добри. Сутрин ставахме в 7 часа, строявахме се на плаца и вдигахме знамето на пилоната. След това отивахме на закуска. Дружинните ръководители ни организираха спортни игри - играехме на народна топка и футбол. В определени дни посещавахме природни забележителности и музеи. След вечеря отново ни строявахме на плаца и правиха проверка дали всички сме налице. Спускаше се знамето и се оттегляхме в спалните помещения. Останалото време от лятната ваканция прекарвах в Стралджа. Играех със съседските деца в парка и на стадиона. Образованието си от 5. до 8. клас продължих в ОУ "Васил Коларов", с. Стралджа от 1960 до 1964 г. В 8. клас бях приет в редиците на ДКМС. Изпитвахме ни на въпроси, свързани със създаването, задачите и целите на комсомолската организация и ни връчваха значките на ДКМС.

А след това?

През 1965 г. бях приет в ТМТ "Никола Вапцаров", град Стара Загора. Средното си образование завърших през 1968 г. Ученическата униформа беше задължителна. Носехме черен костюм, бяла риза и шапка с емблемата на техникума - два кръстосани чука. Училището беше на четири етажа с добре обзаведени учебни кабинети. Отоплявахме се с парно. Аз живеех в дом за сираци "Геофана Топова". Бях на пълна държавна издръжка. Тоалетът за абитуриентския ми бал беше закупен от дома. Балът се проведе в ресторант "Верея", гр. Стара Загора. До ресторанта отидохме с товарна кола, на която отпред имаше поставен лозунг с надпис "Всички учители са наши братя".

От 1. до 4. курс ходехме на бригади за прибиране на селскостопанската продукция - грозде, царевица и памук. Работехме безвъзмездно, но за сметка на това ни хранеха безплатно. В края на бригадата ТКЗС-то ни даваше определена парична сума, с която закупувахме училищни пособия. През летните ваканции работех на гарата в Стралджа, товарех вагони с щайги с праскови и домати за износ. През последните две летни ваканции бях помощник-тракторист.

Как протече животът Ви по-нататък?

През месец септември 1968 г. влязох в казармата в с. Звездец - Бургаски окръг. След шест месеца ме преместиха в град Бургас, където изкарах школата за радисти. Последните месеци бях преместен в град Варна. През 1970 г. се уволних. Две години работих като механик в ДСО "Пътни строежи", гр. Сливен. През това време се подготвих за кандидатстудентските изпити.

Бях студент във ВХТИ "Професор Асен Златаров", гр. Бургас, специалност силикати. Участвах в студентските летни бригади. От първи до четвърти курс бях заместник-командир на вузовския бригадирски щаб. Сключвах договори с консервните фабрики и обектите, където имаше бригади. Изготвих списъците на състава на бригадите. Извършвах контрол на тяхната дейност.

Професията ми е инженер-химик. По разпределение започнах работа през 1977 г. в стъklarския завод "Васил Коларов", гр. Сливен, като заместник-началник в цех

"Абазури". На 1 януари 1980 г., постъпих на работа като офицер в РДВР, гр. Сливен. Бях член на БКП, но впоследствие ни деполитизираха. През 2000 г. се пенсионирах и започнах работа в охранителния бизнес.

Разкажете за семейството си.

През 1975 г. сключих брак със съпругата си Веселина Божкова, която по професия е учителка. Сватбата се състоя в тесен приятелски и роднински кръг. От брака си имам две дъщери - Христина и Божидара, които са семейни. Жена ми беше една година в майчинство и после започна работа като учителка в Пето СОУ "П. Яворов", гр. Сливен. За децата се грижеше нейната майка до четиригодишната им възраст. После ние поехме грижите за тях. Живеем в собствено жилище, което сме закупили с наши парични средства. Условията в жилището са много добри. То е просторно и уютно. Обзавеждането е осъвременено.

Интервю с Маргарита Стефанова Митева
Интервюиращ: Вероника Станиславова Добрева
15.02.2015 г.

Представете ни се и ни разкажете за себе си.

Казвам се Маргарита Стефанова Митева. Родена съм на 07.08.1949 г. в град Сливен. Майка ми е родом от София, там е израснала, работила и учила. Запознала се е с баща ми и са се преместили в Сливен, защото баща ми е родом от Сливен. Живеехме в квартал „Клуцохор”. Баща ми работеше във „Васил Коларов” (стъкларски завод).

Разкажете за семейството си?

Майка ми беше домакиня, защото баща ми и забраняваше да работи, беше като деспот. Бяхме три деца - две момичета и едно момче. Често се събирахме на реката, особено лятото. Брат ми беше много луд, постоянно мислеше някакви пакости. Правеше така, че ние със сестра ми да излезем виновни. Детството ми беше много хубаво, но по онова време имаше куриер, по който се пращаха всякакви неща. Баща ми ме пращаше с куриер в София при моята баба. Прекарвах си много хубаво, защото София беше много по-голям град от Сливен и ми беше много интересно, когато баба ме изкарваше на разходки. След като се връщах отново в Сливен, разказвах на приятелите си за големия град. През другото време посещавах детска градина.

Как изглеждаше домът Ви?

Домът ни беше построен от керпич, а тухлите сами си ги правихме. Къщата ни не беше много голяма - скромна работнически дом (първоначално бяха две стаи, баща ми построи още една за брат ми, защото беше по-голям от нас). Имахме един гардероб в стаята, в която се събирахме всички, маса със столове и едно легло. Нямаше място за много мебели. Кварталът беше голям и сме се събирали за игра в близост до къщата ни. Семейството ми нямаше кола, защото ония години бяха гладни. Тези, които имаха коли, бяха тези, които работеха в съвета като адвокати. Те се обличаха по-добре, с по-скъпи дрехи. Купувах си по-често нови дрехи, а ние сме си износвали дрехите със сестра ми.

Училищните ви години?

До четвърти клас учих в училището в квартал „Клуцохор”. Училището беше на един етаж и се отоплявахме с печка на дърва или въглища. Имахме много празници, който чествахме - 9-ти септември, различни състезания по волейбол, баскетбол, бягане, както и празника на училището. Предаваше ни само една учителка и в клас бяхме около 25-30 деца. Всеки имаше униформа - сини престилки и всеки ден трябваше да ги носим, но освен униформата, директорът ни оглеждаше и за косата, ако не е добре прибрана, ни връщаше у дома и след като майка ни ни въведе в ред, отново отивахме на училище. През седмицата от понеделник до петък не се ядеше месо, само постни манджи. Само през събота и неделя и по празници се готвеше месо и се купувах лимонада, която беше голям лукс. Рождените дни почти не се празнуваха, ходихме ей така през

почивните дни цялото семейство на разходка. Понякога се събирахме заедно с наши приятели и отивахме на реката /р. Тунджа/. Там заедно с други семейства и техните деца разпъвахме одеала и се забавлявахме по цял ден. Когато беше по-топло времето, влизахме и в реката да плуваме. Играехме на различни игри като жоменка (криеница), гоненка, скачахме на въже и също така играехме и с топка. На море сме ходили, но много рядко. В прогимназията беше по-различно, там вече като по-големи ходихме на бригади в "Иван Лилов" (фабрика), където чистехме чушки, брали сме лайка, грозде и различни зеленчуци. Другото нещо, свързано с комунизма, което си спомням, е пионерската организации. В тях членуваха децата (чавдарче се ставаше в първи клас, а пионерче – в трети) и ако трябва да ги сравня с нещо познато сега, най-близкото, което ми идва на акъла, са скаутите. С нас се занимаваха учители и нарочни специалисти от младежки центрове – водеха ни на екскурзии и обучителни пътувания (примерно в кравеферма да видим откъде идва млякото), организираха ни кръжоци по разни науки, моделизъм, спортове и други. Учеха ни как да сме примерни, добри ученици, да помагаме на бабите да пресичат улицата, да им отстъпваме място в автобуса и т.н, даже имаше една книжка с римувани правила, за да се помнят по-лесно. След четвърти клас се преместих във Второ основно училище в Сливен (1962). Учителите бяха повзискателни, особено по химия учителката държеше много на предмета си. Училището беше много по-голямо от предишното. Беше в две сгради - едната по-малка, другата, по-голямата, беше на четири етажа. Стаите бяха по-хубави и по-големи. Събирахме се на площадката пред главния вход на училището. Имахме хор и аз съм участвала в него. Пеехме най-различни и интересни песни на повечето празници и събирания. Когато ни приемаха в Комсомола, ни задаваха различни въпроси, като например кой е лидерът на еди-коя партия, коя е столицата на България, колко големи града има в България, какви забележителности има в страната ни и други подобни въпроси. След като ни приемаха, ни даваха червени връзки (пионерски) във формата на триъгълник. Трябваше да се връзват прилежно. През 1965 г. ме приеха в ДКМС. Редовно ходихме на бригади и не ни заплащаха за това. Когато им трябваше помощ в различните фабрики, ни викаха и ние нали бяхме деца, постоянно ходехме.

Ходили ли сте на семейни почивки? Как прекарвахте ваканциите?

Почти всяко лято ни водеха на пионерски лагери в Равда, а мен много рядко ме пускаха както на лагер, така и във фабриките, защото баща ми казваше, че децата не трябва да работят. На лагера в Равда ношувахме в големи помещения с общи бани и тоалетни. В стаята бяхме по 10-15 деца. Играехме, забавлявахме се, изявявахме се като артисти и музиканти и паралелно с това се учехме на труд и отговорност. Сутрин ни събуждаха рано, към 6-7 часа, за да ни проверят и след проверката ни водеха на закуска. Водеха ни и на плаж, където правехме загрявка и играехме на различни игри за забава. След плажа ни водеха на обяд, а вечер трябваше да сме по леглата до 20:00 часа. Бяха разделени на отряди, спомням си, че всеки отряд имаше вечер, в която трябваше да подготвим програма, с която да забавляваме другите деца, помагахме при сервирането на храната и почистването на столовата, когато отрядът ни беше дежурен. Понякога имахме "тръба", след като я чуем, се събирахме в кръг всички отряди и отново ни проверяваха.

Правеха се и различни събития като например се палеше огън и се вдигаше знамето на България. През деня, когато отново ни водеха на плаж, ни казваха кога да влизаме във водата и кога да стоим на плажната ивица. По 30 минути във водата и по 30 минути на пясъка. Всичко се правеше под контрол. Храната беше много хубава, сервираха ни основно ядене, а накрая винаги ни даваха десерт (кифли или вафли).

А как живеехте?

Вече пораснах и семейството ми се премести в квартал "Даме Груев" в апартамент. Той беше по-голям откъм стаи, за разлика от къщата. Имахме хол, спалня и кухня. Майка ми се разболя и баща ми заживя самичък. Ние с брат ми и сестра ми вече имаме осемнадесет години и баща ми ми каза да започвам да работя и прекратих ученето си, не отидох в университет. Първоначално започнах работа в цех в "Добри Желясков" като предачка, където се запознах с мъжа ми (Георги). През онова време (1966 г.) имаше болница, ходили сме и на лекари и на зъболекари, но не се плащаше нищо. Дори работех много добре. През 1976 г. се омъжих. Сватбата беше много хубава и голяма. Дойдоха роднини от София и от Варна, защото брат ми се беше преместил във Варна. Сватбата започна отрано. Както преди, така и сега се разменят пръстени в църквата, а след това се празнува и на заведение. Роклята ми беше много хубава. Уши ми я една моя позната шивачка. Беше дълга и имаше дълъг воал. Прекарах си много хубаво.

Няколко дни след сватбата се преместих в къщата на мъжа ми. Аз се грижех за къщата, а той ходеше на работа. Тогава работеше в "Добри Желязков", където се запознахме. След това започна нова работа в "Спектър" (фотолаборатория), след това се премести в квартал "Сини камъни" като бригадир. През 1986 г. се роди синът ми, а няколко години след това и дъщеря ми. Първите години ги гледах аз, а след това започнах да ги водя на детска градина. Тогава живеехме в квартал "Република" и близо до нас имаше детска градина, където водех децата. Първите две години взимах майчинство, което не беше много голямо. Заплатите също бяха ниски. Взимах около 80 лева, но и храните не бяха скъпи (хлябът, млякото и саламът бяха стотинки). След като започнахме собствен живот, беше много по-добре. Имахме много повече пари за нас. Купувахме си нови мебели и дрехи. Позволявахме си да ходим на повече почивки и на море с приятели. Купувахме си всичко и от нищо не се лишавахме. Е, не беше много голям лукс, но за онези времена беше много хубаво. Даваше се заем от предприятията. Бяха ни дали около 500 лева, с тези пари си помогнахме с обзавеждането. Купувахме си всичко необходимо и изучих децата си. Годишите бяха хубави, защото животът беше много по-спокоен от сега. Нямахме такъв страх, както сега, защото хората бяха различни. Те си знаеха заплатата всеки месец, да, нямаше толкова удобства както в днешни времена, но пак си беше хубаво.

Интервю с Иванка Стефанова Щилиянова
Интервюиращ: Щефи Щилиянова, 12 „А“ клас
Проведено на 23 март 2014 г.

1. Как са трите Ви имена?

Името ми е Иванка Стефанова Щилиянова.

2. Година и място на раждане?

Родена съм на 6 май 1953 г. в град Сливен.

3. Разкажете за своето родно място.

Родена съм в града на стоте войводи, в квартал „Сухата чешма“. Недалеч от самата суха чешма, известна по това време.

4. Разкажете за своя род, фамилия. Какви професии са имали? Какъв поминък? Има ли известни представители в рода Ви, за които можете да ни разкажете?

Баба ми Яна, родена през 1902 г. в Нова Загора. Тя е от страната на баща ми, не работеше нищо, тя беше домакиня. Нейният съпруг – дядо ми Иван Пенчев, роден през 1902 г. в Нова Загора, е свирел във военната духовна музика.

Баба ми Тинка, родена през 1905 г. в гр. Стралджа. Това е от страната на майка ми, също домакиня. Съпругът и Димитър Керемедчиев, роден през 1903 г. в Сливен, е бил активен борец против фашизма, лежал в затвора заради тия си убеждения.

5. Разкажете за своите родители. С какво са се занимавали?

Баща ми Стефан Пенчев е роден на 28 февруари 1928 г. в гр. Нова Загора. Работеше като началник на ЖП район - гр. Сливен, от 1950 г. до пенсионирането си. Майка ми Анка Пенчева е родена на 10 април 1930 г. в гр. Стралджа. Работела като счетоводител във ВТК „Георги Димитров“, Сливен.

6. Колко деца сте в семейството?

В семейството бяхме две деца - аз и сестра ми Лиляна, която е работила като конструктор в Стъкларски завод „Васил Коларов“.

7. Разкажете нещо интересно за живота си, което трябва да се знае.

Приета съм като чавдарче в град Габрово в къщата на Митко Палаузов. И като пионер - в къщата на Хаджи Димитър в Сливен.

8. Как премина Вашето ранно детство?

Детството ми премина по цял ден на пътя в игри като народна топка, пансион, казанчето ври. Лятото ходех на гости в Ямбол и Нова Загора при братовчедите ми.

9. Кой е най-ранният спомен, който имате?

Като бях малка, паднах много лошо в избата от високо и си пукнах главата, вкараха ме в болница и беше много страшно, биха ми инжекции.

10. Къде живеехте по това време?

Живеехме на улица „Спас Георгиев“ №25, намираща се в близост до къщата на Спас Георгиев в гр. Сливен.

11. Кога е това и как изглеждаше Сливен по това време?

Годината е около 1960 г., улицата, на която живеехме, беше напълно обикновена. На нея имаше само един малък магазин до „Сухата чешма“.

12. В какви условия живеете? Какъв беше вашият бит?

Живеехме в малка къща, за която теглихме заем и построихме сами. Къщата беше със стълби, които водеха до дървен капак. Трябваше да го отвориш, за да влезеш. Хумористично казано, било ми е мечта да живея в къща с врата.

Обзавеждането беше скромно, в едната стая имахме 2 легла. На едното спяхме аз и сестра ми, а на другото - баба ми и дядо ми (Яна и Иван). В другата стая си спомням имахме спалня и гардероб; там спяха майка ми и баща ми.

13. Как изглеждаше вашата улица, разкажете по-подробно?

Улицата си беше тиха, спокойна, пред нашата врата имахме един бял камък, непосредствено близо беше клубът на Спас Георгиев, за него се грижеше баба ми Яна.

14. Посещавали ли сте детска градина?

Не, мен ме гледаше баба ми Яна.

15. Завършили ли сте начално образование?

Да естествено, образованието беше на почит в моето семейство.

16. Как изглеждаше училището ви? Как беше обзаведена класната стая? Как се отопляваше? Какви празници се празнуваха? Разкажете за учителите си? Имате ли интересна случка, която можете да ни споделите?

Учих в 5-то основно училище „Иван Лилов“. То се състоеше от две сгради. Първата сграда с класни стаи, а в другата сграда - трудово обучение и рисуване. В класните стаи имахме дървени чинове, дървени катедри, черна дъска. На пода имахме дюшеме. Отоплението в стаите беше с печка на дърва. Караха ни да си носим терлички и да се събуваме, когато влезем.

На 15 май ежегодно празнувахме празника на патрона на училището ни. Племенника на патрона на училището, Светослав, ми беше съученик.

Учителката ми до 4. клас се казваше Мара Ташева, много взискателна жена.

От времето на този период ми е останал смешен сега спомен. Веднъж бях поканена на рожден ден. Родителите ми бяха дали час за прибиране 8 часа, но на мен ми хареса много и този час мина неусетно. Прибрах се, баща ми ми се кара толкова много, дори ме нашамари с думите, че трябва да ми е за урок.

17. Какво работеха вашите родители по това време?

По това време майка ми работеше като счетоводител, баща ми беше ръководител движение на гара Сливен. Когато ходех на гарата, виках: „Влакът е на баща ми, не ми трябва билет“.

18. В какъв дом живеете и как беше обзаведен в тези години?

В този период ние живеехме на улица „Диньо Дачев“ до пожарна команда. Това беше къщата ми мечта с врата. През 1962 г. си купихме телевизор „Опера“, на който с голяма радост гледахме „Лека нощ, деца“. Къщата имахме две стаи с две легла в едната. В другата имахме малък гардероб. При месечната заплата на баща ми 60 лева това беше много хубав дом.

От храна никога не сме били лишени, яденето винаги е било готвено и вкусно. Баба редовно ми купуваше бонбони от шоколад.

Аз и сестра ми винаги сме били много добре облечени деца. Двете имахме еднакви лилави палта с качулка от София. Имахме и еднакви боти, шапки. Баба ми Яна ни плетеше рокли, елечета, чорапи.

Семейството ми беше много задружно и празнувахме празниците винаги заедно. Отбелязвахме Сирни заговезни - всички близки си слагаха цветни маски и обикаляхме къщата. Баща ми Стефан връзваше халва и изпълнявахме обичая хамкане. Други празници, почитани в семейството ми, бяха Великден (баба ми правеше козунаци и ние, децата, в супници ги носехме за печене на фурната), Коледа, 1 май (ходехме по манифестации).

19. Ходехте ли по почивки с вашите родители?

С моите родители ходихме всяка година по екскурзии.

20. Кога учихте в гимназия?

Годините ми в гимназията бяха 1960-1964 г.

21. Къде прекарвахте летните ваканции?

През лятото ходихме на обиколка из България с баба и дядо, а с родителите ми на почивка в град Пещера, Велинград, Созопол.

22. Разкажете за тези почивки.

В град Пещера вечер имаше тържества край лагерния огън, беше страотно. Всички деца изпълняваха по нещо.

23. Ходехте ли по бригади?

На бригада съм ходила в село Гавраилово. Работата беше редене на праскови.

24. Разкажете за прогимназията, където сте ходили?

Прогимназия изкарах от 1964-1968 г. Учих в училище „Иван Лилев”. Класната ми в това училище беше Катя Димитрова, учителка по немски език и физкултура. Всичките ми съученици бяха ученолюбиви, на някого от тях родителите бяха военни, затова те продължиха образованието си в София.

Също така се сещам за една история от този период. Когато играехме на улицата, счупих съседско стъкло. Съседът дойде у нас и се вдигна голям скандал. Той накара родителите ми да платят. Бях наказана доста време да си стоя в къщи.

25. Бяхте ли член на Димитровския комунистически младежки съюз?

Да, бях участник за кратко време.

26. Участвали ли сте в пионерски и комсомолски бригади? Заплащаха ли ви?

Каква работа извършвахте?

Участвах в бригади активно, през лятото бях на бригада в ДКМС (пишех писма за бригади), но не ми заплащаха.

27. Били ли сте на пионерски лагер?

Да, в село Равда, Чуката, Приморско и Карандила. Те протичаха така: сутрин ставаме, след закуска правехме сутрешна проверка, ходене на плаж. На обяд се връщаме, обядвахме, от 3-4 часа имахме почивка. Имахме културно-масови занимания, вечеря и накрая проверка и сън. Бригадните и лагерните ръководители бяха с униформа и шапка. Много строги хора, не разрешаваха никой да помръдне извън правилата. При неспазване на правилата наказваха вечер до знамето виновният да стои прав.

28. Имаше ли баня в своя дом?

Не, нямали сме, ходехме на централна баня, майка ми е ходила да пази ред от сутринта, защото се трупаха много хора.

29. Какво беше положението на здравните грижи?

Всичките услуги бяха безплатни. Имаше детско зъблечение. Мен лично ме лекуваше доктор Башев.

30. Ходили ли сте в техникум? Разкажете за него.

Ходила съм, да. Техникумът беше на два етажа, с кабинети по история, география, литература, математика и специални предмети. Учителите, който помня оттам, са: курсов ми беше другарят Атанас Кертинов, литература – Радка Петрова, математика - Георги Георгиев, химия - Веска Христова, електротехника – Гочо Делев, практика – Калайджиев. Съучениците ми по това време бяха равномерно разделени - наполовина момичета, наполовина момчета. Спомен от този период ми остана едно събиране у нас, когато една моя съученичка си беше позволила да играе, качена на стол. Тогава баба ми Яна, виждайки я, реагира много бурно и изгони момичето с думите да не стъпва повече в дома ни. Имахме униформа, която представляваше черна пола до коляното, сако и барета. В този период много мои съученици ходеха по бригади, но аз не поради това, че бях освободена с медицинско свидетелство.

31. Как живеяха родителите ви? Какви бяха доходите?

Родители ми живеяха по същия начин, както в по-ранни години. Доходите в семейството бяха средно 80 лева.

32. Как прекарахте абитуриентския си бал?

Абитуриентския ми бал през 1971 г. беше в ресторант „Сините камъни“. Роклята ми беше кремава коприна с ресни на ръкавите и подгъва. Прическата ми беше бухнала коса, навита на ролки. Обувките ми бяха закупени от Унгария заедно с чантата в шоколадов цвят.

33. Ходили ли сте след това на екскурзия? Ако да, къде?

Не съм ходила на екскурзия, ходих на свиждане на бъдещия ми съпруг в село Бродилово на границата.

34. Работили ли сте заедно с родителите си по това време?

Работила съм на редене на праскови в село Гавраилово, за да си съберем пари за апартамент, тогава бях на 20 години. Това се случи два пъти.

35. Какво работихте? Разкажете за работното място.

Бях отчетник изчислител във ВТК „Георги Димитров“, Сливен. Началник склад в Стъкларски завод „Васил Коларов“, стоковед в ТПК „Изкуство“, експедитор в хлебозавод Сливен.

Работила съм винаги при добри условия с добър колектив. Началниците ми са били стриктни, но човечни:

Във ВТК „Георги Димитров“ – Мамулев

В СЗ „Васил Коларов” - Сава Хитов

В ТПК „Изкуство” – Стоян Колев

В хлебозавода – Красимир Кънев

Колегите ми са били винаги добри и трудолюбиви хора, всички са били от Сливен. Взимала съм заплата от 120-160 лева.

36. Сключвали ли сте брак? Ако да, разкажете за своята сватба.

Да, омъжена съм. Сватбата ми се състоя на 24 май 1974 г. в град Сливен, бях на 22 години. Съпругът ми Щилиян Георгиев Щилиянов беше в казарма все още, когато сключихме брак. Сватбата ни беше в ресторант „Тунджа” на Сливенските минерални

бани. Имаше 130 души. Роклята ми беше дълга бяла, косата ми на букли, с бяла чанта и бели обувки. Обувките ми бяха направени от моя свекър ръчно. Съпругът ми беше с черен костюм, бяла риза и черни обувки. На всички сватбари имаше дарове. На жените нощници и комбинезони, на мъжете - хавлии и чорапи. На кръстниците, свекъра, свекървата, чичовците, лелите имаше специален дар: на мъжете пижами, чорапи и хавлия, на жените - нощница, комбинезон, хавлия и престилка. Играеше се булчинско хоро. След сватбата продължихме банкета на вилата, там беше много весело – по стар обичай изгориха калпака на свекъра ми (защото е оженил първороден син). Веселихме се до късни часове. На следващия ден всички близки носят сладки дарове на булката, за да и е сладък животът. Жилището, в което се нанесохме след сватбата, беше двустайно, в квартал „Даме Груев“. Беше ни предоставено от свекъра по случай сватбата. През 1977 г. се роди първия ми син Георги, а през 1980 г. - малкия ми син Стефан. Гледането на децата беше много трудно, но се справяхме, никога не сме ги лишавали от нищо. Били са винаги добре облечени. Аз получавах 120 лева майчинство. Финансово ни помагаша родителите.

37. Къде живяхте след това?

Родителите ми ни дадоха празно място на улица „Спас Георгиев“, изтеглихме новобрачен заем и построихме първата си къща от 40 квадрата през 1975 г. Ние си плащаме заема сами, а за нуждите финансово ни помагаша много родителите на Щилиян и моите. Условието в новия ни дом бяха скромни - подът беше цимент, отгоре с велпапе. Имахме печка с дърва, диван, маса, легло и детско легълце за сина ми.